

62. goranovo proljeće

skud igk

62. goranovo proljeće

Lukovdol, Rijeka, Zagreb
proljeće 2025.

skuđigk

Sadržaj

7 **Nagrada Ivan Goran Kovačić za najbolju pjesničku knjigu Marija Andrijašević**

21 **Nagrada Goran za mlade pjesnike Dorotea Šušak**

Međunarodni gosti 62. Goranovog proljeća

34 **Guillaume Boppe** (Francuska)
41 **Yolanda Castaño** (Španjolska / Galicija)
48 **Sampurna Chattarji** (Indija)
54 **Mustansir Dalvi** (Indija)
60 **Hemant Divate** (Indija)
65 **Ilija Đurović** (Crna Gora / Njemačka)
70 **Ernesto Estrella** (Španjolska / SAD)
76 **Anastasia Gavrilovici** (Rumunjska)
84 **Manya Joshi** (Indija)
90 **Sanjeev Khandekar** (Indija)
95 **Claudiu Komartin** (Rumunjska)
101 **Kerry Shawn Keys** (SAD / Litva)
108 **Miguel Rodríguez Monteavaro** (Španjolska / Asturija)
114 **Anja Utler** (Austrija / Njemačka)
119 **Selahattin Yolgiden** (Turska)

Versopolis

126 **Halyna Kruk** (Ukrajina)
128 **Jacqueline Saphra** (UK)

131 **Natječaj za literarne radove učenika**

Marija Andrijašević
Branka Arh
Bogdan Arnautović
Guillaume Boppe (Francuska)
Yolanda Castaño (Španjolska / Galicija)
Petra Čeč
Sampurna Chattarji (Indija)
Mustansir Dalvi (Indija)
Hemant Divate (Indija)
Ilija Đurović (Crna Gora / Njemačka)
Ernesto Estrella (Španjolska / SAD)
Anastasia Gavrilovici (Rumunjska)
Katja Grcić
Monika Herceg
Manya Joshi (Indija)
Sanjeev Khandekar (Indija)
Claudiu Komartin (Rumunjska)
Halyna Kruk (Ukrajina)
Mak Maslać
Vanda Mikšić

Sudionici 62. Goranovog proljeća

Miroslav Mićanović
Sibila Petlevski
Ivica Prtenjača
Ana Prolić
Miguel Rodríguez Monteavaro
(Španjolska / Asturija)
Jacqueline Saphra (UK)
Olja Savičević Ivančević
Nikola Serdar
Marija Skočibušić
Kerry Shawn Keys (SAD / Litva)
Rade Šerbedžija
Giacomo Scotti
Nikola Šerventić
Damir Šodan
Dorotea Šušak
Anja Utler (Austrija / Njemačka)
Vlatka Valentić
Aneta Vladimirov
Selahattin Yolgiden (Turska)

Fotografija: Iva Perković

Nagrada Ivan Goran Kovačić za najbolju pjesničku knjigu

Marija Andrijašević

Temeljenje kuće

(Fraktura, 2023)

Marija Andrijašević rođena je 1984. u Splitu. Završila je trogodišnji smjer Trgovačke škole u Splitu 2001., a četvrti razred u večernjem programu Trgovačke škole u Zagrebu 2008. Magistrirala je komparativnu književnost te etnologiju i kulturnu antropologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2015. Debitirala je zbirkom pjesama *davide, svašta su mi radili,* nagrađenom Goranom za mlade pjesnike 2007. Izabrane pjesme iz te knjige uvrštene su u nekoliko domaćih antologija i prevedene na više stranih jezika. Godine 2021. objavila je svoj prvi roman, *Zemlja bez sutona,* nagrađen nagradom tportala za roman godine, kao i prvom regionalnom nagradom Štefica Cvek. Knjigu priča *Liga ribara* objavila je 2024. godine.

Žiri za nagradu radio je u sastavu: Krešimir Bagić, Branislav Oblučar i Evelina Rudan, a u konkurenciji su se našla 82 naslova objavljena u razdoblju od 1. studenog 2022. do 31. listopada 2024. godine.

Druga pjesnička zbirka Marije Andrijašević, *Temeljenje kuće,* već na prvi pogled ostavlja dojam čvrste, kompaktne gradnje. Da je riječ o promišljenom pjesničkom postupku, na jednome mjestu upućuje i lirska junakinja: "Slova stišćem kao što mraz stišće zemlju. Primirujem površinu, zbijam iznutra". Ovaj odnos između mirne, zaglađene površine i zbijene nutrine teksta može se čitati u terminima odnosa forme i sadržaja: četrdeset nenaslovljenih pjesama u prozi, malih monolitnih cjelina koje podsjećaju na građevinske blokove, sazdano je od tekstualnog materijala u kojemu nema višaka ili praznina koji bi mogli ugroziti čitavu konstrukciju. Čitatelj stoga ima osjećaj da su temelji imaginarne knjige-kuće dobro položeni, i da je na djelu sretan spoj nadahnuća i rada: "Potrebne su godine za polaganje temelja i dizanje strukture, vježbanje samoće".

Na spomen godina, teško je ne pomisliti na vremenski razmak koji ovu zbirku dijeli od autoričinog prvijenca, *davide, svašta su mi radili,* objavljenog 2007. i ovjenčanog Goranom za mlade pjesnike, koji je vrlo brzo stekao naklonost kritike i publike. Unatoč proteklom vremenu, dijelove armature prve knjige zatječemo u temeljima druge, zbog čega se njihovi svjetovi jednim dijelom preklapaju. Situacija se dodatno usložnjava i kada se *Temeljenje kuće* čita u odnosu spram autoričinog romana, *Zemlja bez sutona* (Fraktura, 2021), kojim se Andrijašević oglasila kao pripovjedačica. Knjiga-kuća stoga dobro stoji kao samostalna, zaokružena gradnja, dok njezini temelji, poput biljke, u zemlji puštaju korijenje i prepleću se s korijenjem drugih tekstova i poetika, čak i s onu stranu autoričinog opusa.

Ako se *Temeljenje kuće* i *davide, svašta su mi radili* uspoređuju na planu stila, najprije se ipak uočavaju razlike. Prvijenac je pisan u dugome, raspričanome slobodnom stihu, jezikom čija privlačnost počiva u gotovo neobuzdanoj energiji kojom se smjenjuju komadići razgovora, unutarnji monolozi, pripovijesti i ispovijesti, a psovke i kolokvijalizmi začin su lucidnim, katkad i pomaknutim nizovima asocijacija. Takvome pjesničkom govoru suprotstavlja se u *Temeljenju kuće* već spomenuta kompaktna pjesma u prozi, a raniji hotimično neizbrušen jezik sada je zamijenio rafiniraniji stil i prigušenija, obuzdanija emocija. Očituje se to u sintaksi u kojoj komotno supostoje lapidarne rečenice i ulančani iskazi, a ritam se postiže paralelizmima i ponavljanjima; razvidno je to i u apostrofama ("Kućo, ne puštaj me"), kao i u biranom leksiku, prožetom regionalizmima, što pjesmama daje diskretnu lirsku patinu. Kontinuitet između knjiga ostvaruje se

na motivskom planu — u lirsko-narativnome mozaiku ove zbirke zatječemo obiteljske likove iz prvijenca; naročito je zastupljena figura oca, o čijoj su smrti u *davidu* napisane izrazito snažne, potresne pjesme. Otac je ovdje himerično biće — neprestano prestupa granicu smrti i života, javlja se kao sugovornik autobiografski stilizirane kazivačice, on je figura iz njezina sna i sjećanja. Uz oca, pojavljuju se majka, brat, stric i tetka Mara — živi i preminuli bližnji sastavni su dio značenja središnjeg motiva knjige, simbola kuće.

Kuća je protejski motiv koji se preobražava i bogati konotacijama iz pjesme u pjesmu. U *Poetici prostora* Gaston Bachelard ustvrdio je da se kuća zamišlja na dva načina: kao vertikalno i kao koncentrirano biće — ona pobuđuje našu svijest o vertikalnosti (kontrapunkt podruma i tavana), kao i svijest o našoj usredištenosti u svijetu i kozmosu. U knjizi Marije Andrijašević vertikalnost bi se mogla tumačiti kao napor gradnje, želja da se "podigne" konstrukcija, koja je i fizička i tekstualna. Kuća je, poput oca, himerično biće — ona "pleše" na granici fikcije i zbilje, nacrta (tlocrta i bokocrta) i ostvarenja, čitavo se vrijeme pomalja u fragmentima: čas se sagledava izvana, čas iznutra; čas se naziru okviri konstrukcije (vertikalna opsesija temeljima i krovom), čas elementi unutrašnjosti (vrata, stolovi, predmeti) i okolice (voćnjak). Analogija između kuće i teksta istaknuta je brojnim metatekstualnim iskazima koji potiču čitatelja da gradnju ("temeljenje") razumije kao pisanje, i obrnuto; na jednome mjestu navodi se i sam naslov zbirke koja se gradi-piše. Ove analogije i zamjene kulminiraju u poistovjećenju lirskog subjekta i kuće — dok junakinja gradi i misli, "[k]uća uzima olovku i piše".

Kuća kao "koncentrirano" biće okuplja pak problematiku doma i pripadanja, tradicionalnijim jezikom rečeno — tematiku zavičaja. Kuća je naime zamišljena i kao sjemenka koja će proklijati na zavičajnoj njivi, smještenoj na selu u dalmatinskoj Zagori, u blizini Cetine. Ako ideja vertikale oko sebe okuplja slike podizanja i gradnje, ideja usredištenosti priziva slike organskoga rasta, zemlje i prirode. Upravo je to spona *Temeljenja kuće* i romana *Zemlja bez sutona,* čija je radnja također smještena u dalmatinsko zaleđe, a koji sa zbirkom pjesama dijeli i sličan pogled na odnos čovjeka i prirode. U jednoj pjesmi junakinja spominje da radi na tekstu romana, dok na drugom ističe i razliku između sebe i romanesknog lika (botaničarke Glorije Suton kojoj otac usađuje ljubav prema prirodi): "Znam da nisam svoja junakinja i nitko me nije imao učiti zemlji". Unatoč razlikama, osnovni odnos prema zemlji je isti. Priroda se ni u poeziji ni u romanu ne romantizira, ona nije prostor odmora i kontemplacije, već je u znaku napornog rada i borbe za preživljavanje — upravo je ta borba, svakodnevno kulučenje, sastavni dio jezika predaka koji lirska junakinja uči od majke i nastoji održati živim. Kuća se gradi

da posluži kao materijalno utočište sjećanja na pretke i život koji je iščezao. Identifikacija junakinje s kućom tako se proširuje i na njezinu identifikaciju sa zemljom — škrtom glinom koja osporava biljni rast, ali se prepoznaje kao nešto prisno: "Potekla sam od nje, ista nam je propusnost. Sve držimo u sebi, živim".

Ovim je tradicionalnim lirskim motivima autorica udahnula svježinu — ona vješto izbjegava opća mjesta zavičajne lirike, kao i klišeje lokal-patriotizma i rodne stereotipe (pozicija žene na selu suptilno izranja kroz upečatljiv portret Mare). Ruralna tematika pritom neminovno izaziva asocijacije na trend tzv. "novog ruralizma", koji se recentno oblikovao u poeziji Monike Herceg, Denisa Ćosića, Marije Dejanović i drugih. Doista, *Temeljenje kuće* može se čitati kao inventivno proširenje ove tendencije, premda ono svoje poticaje nalazi i u poeziji prethodnika — u oporoj otočnosti Andriane Škunce i arhetipskoj poetici krša Petra Gudelja (ovi su pjesnici na kraju zbirke navedeni kao sugovornici). Sagledavamo li stvari iz perspektive žanra ili forme, *Temeljenje kuće* važan je doprinos pjesmi u prozi, izrazito vitalnoj u suvremenom hrvatskom pjesništvu; potencijal ovog žanra do posebnog izražaja dolazi upravo u konceptualno osmišljenim rukopisima u kojima pojedinačni tekstovi tijesno "surađuju" u stvaranju cjeline.

Bez obzira na to čita li se kao samostalno, zaokruženo djelo ili se sagledava kao dio šire slike — autorskog opusa ili korpusa suvremene lirike — zbirka Marije Andrijašević ispunjava imperativ koji si postavlja sama lirska junakinja: "Paziti da riječi budu poredane smisleno i ostave sve otvorenim…" Drugačije rečeno, dokaz dobrog temeljenja kuće-teksta jest gustoća smisla i otvorenost prema različitim smjerovima čitanja i tumačenja. To je postignuće zbog kojega knjiga ove pjesnikinje zauzima istaknuto mjesto u našoj pjesničkoj panorami.

Branislav Oblučar

*

Stric je još uvijek živ i ja ne mislim o kući. Pod najčvršćom granom duba odjekuje razgovor. Brat priča kako je prvi put ubio svinju. Šermerov pištolj tek ju je smrtno ranio, pa je trčao kroz panjaču za njom. Ustrijeljena ga životinja tjera da se vrati kući, šumi. Odjednom mu više nije važno što je ne vidi. Zastaje. Nema potrebe ni da trči. Budi mu se nos. Osluškuje lepet krila pred onim što je šumu snašlo prije njega. Tragova krvi nema, sve lipti u svinju i niz njeno se grlo slijeva u želudac i pluća. Nema ni tragova na zemlji jer tamo iz nje izrasta samo kamen. Brat je klesar i prepoznaje ogrebotine u kršu koje ga vode do usjeka u kojem leži mali komad crnice. Svinja je našla konačište. Trbuh joj je nadut i iz nje će svaki čas prsnuti krv u nestrpljivu zemlju. S duba padaju dugačke rese. Žir cvjeta. Najčvršćoj grani potreban je orez. Brat iz šume svinju iznosi na jednom ramenu. Stric je još uvijek živ, pripremamo se na smrt. Uskoro će doći i prve misli o kući.

*

Sanjam oca. S gomile uzimamo kamenje i gradimo suhozid. Svaki komad zoblje martelinom. Ima za to i ruku i oko i koljeno. Kamen tuče na uzdignutoj nozi. Kad udari, ja u svojoj preponi osjetim da je žilom krv pošla brže. Suhozid niče na mjestu gdje je nekad bila žičana ograda. Raščišćavamo gomilu koja pod pojatom leži najmanje stotinu godina. Iz nje se ogradio jedan krčić, njiva, iz nje se i šuma omeđila. Otac u snu ne govori, tek daje prvi znak, kreće s radovima. Zimski je san, pa mi je nečitak. Zimi mi je čitav svijet nečitak, a bez tog umijeća ugibam. Žila u preponi prska, krv ne dolazi do želuca i pluća, ali ja živim. Vraćaju se čitkost i neke želje. Želim da je ograda niz niskih pravokutnih kolonada od karare. Želim i da je puna žila, nije sve uvijek bilo čisto. Želim i da posiječemo stablo pod kojim je otac pao i od njega napravimo okvir za prozor u luminaru. On će isto živjeti u mojoj kući.

*

Ovdje ničega osim grobova. Između njih i nas nema razlike. Nosimo jednak teret. Kad im se napokon približimo, sjednemo na kraj, negdje gdje je ploča čitava i nema fuga, uzdahnemo. Priča se da se ovo mjesto zove tako jer je izniklo na uglu. Mi smo *ugljani.* Promatramo tko dolazi i odlazi. Grab koji se proteže sve do kanjona rijeke. Ptice koje trijebe grmlje. Vrijeme koje označava kraj žetve. Podijelimo pokoju jesi li znao, jesi li znala priču. Jesi li znao. Zima je umalo pukla ploču, propustila me kroz fugu. Trajalo je dugo i bolno iza zelenih zavjesa koje mi je naša majka poslala u grad autobusom po vozaču. Htjela sam ti reći još onda da je sve bliža. Dolazi po mene. Između drhtaja malo je što suvislo, pa ni smrt ne bi zvučala tako strašno. Jesi li znao. Mimoišle smo se. Navečer bih lijegala u krevet mrzao poput granita naše grobnice. Zima je bila surova, i nudila mi je misli samo na sebe nalik. Kad me moj brat pokopa, kad me stavi na kat iznad oca, i ja ću imati svoju kuću. Uglovnicu.

*

Razmaknut ću gomilu, njome okružiti kuću, zasaditi voćnjak, tako slažem misli. Iskopat ću zemlju kako je stric još mlad i mišićav iskopao bazen u kanjonu Cetine. Skrenuo put rijeci, ovladao njome. Zamahnuo bi svaki dan barem pedeset puta. Sjedio u zaklonu pod stablom divlje bukve. Gledao u obraslu mlinicu. Poslije svoju djecu, djecu svoje braće kako se sigurno kupaju u rijeci. Stric je kopao da nas ne odnese silina vode, grad. Imao je zanat stečen na ovim glinenim poljima. Rukama je najčešće brao. U gradu u kojem živim, branje je pitoma djelatnost, o njoj ne ovisi život. Možda tek ponekad okus hrane, ili raspoloženje. Ovdje se beru drva za ogrjev, kamenje za gomilu, glina za činije, plod da te prehrani zimi. Posadit ću šljivu, jabuku, orah i bajam. Smokva će negdje izbiti sama. To su konkretna stabla, otporna i odana, slična meni. Neka se već propinju s mojih gradskih prozora. Krenula sam od sjemenke. Znam da nisam svoja junakinja i nitko me nije htio ni imao učiti zemlji. Pokazujem prirodan talent za nju, i njena me surovost privlači. Za žive svašta može biti surovo, pa i kratkoća dana. Ili kad nemaš voćnjak. Kuću.

*

O unutrašnjosti ne razmišljam puno. Prestravljuje me svaka pomisao na ono što u njoj može biti dok kuće još nema. Može biti viseća polica puna lončanica, stepenice koje vode na gornju etažu, svježe emajlirana kada koja u dodiru s toplom vodom miriše na autolakirnicu. Jednom sam htjela da u njoj bude dijete. Za tog muškarca bila bih napustila i grad i selo, kanjon zamijenila deltom rijeke na jugu južnijem od našeg, san o svojoj kući njegovom kućom. Da sam samo bila manje privržena djetetu koje bi imalo moje djetinjstvo. Nisam tad puno znala ni o slobodi ni o ljubavi. Ni to da je mladost mit, život kratak, i da je sve zbilja važno smješteno unutra. Među koricama knjiga, u toploj postelji, majčinu srcu, kući. Možda bih si ipak dozvolila jednu misao o unutrašnjosti. Ta bi bila o kadi. Velikoj, bijeloj, dobro omeđenoj. Za vrućih i znojnih dana umjesto tuširanja volim butom sjesti na rub kade, jedna noga unutra, druga vani. Potom rupu iz koje je moglo izaći dijete operem sapunom i toplom vodom. Dok se brišem, gledam kroz prozor u planinu koja se propinje u okamenjeni val. More je s druge strane, pa ga ne vidim, ne vidim još ni svoju kuću, ali gledam iz nje.

*

Prva misao o kući dolazi puno prije prve misli o kući. Zato dugo o njoj i ne mislim. Pomičem je sa strane, pa na rub, i kad padne u provaliju, i ne trepnem. Gomilam potom na nju godine drugih misli i briga dok ona klija pod njima. Povremeno me uhvati nalet nečeg u peti. Osjetim kako želi izbiti, ali to smirim kako i svatko tko je u gradu. Kuća se ne pretvara i ne igra se. Kad proviri iz provalije, prepadne me. Još je uvijek ne razaznajem, a jedino što od nje vidim oštrina je onog što ću kasnije prepoznati kao krov. Ona takva nikad na površinu neće izaći sama, i strah od njena oblika razvaljuje neke od mojih organa. Ponekad mi se čini, dok za stolom dovršavam roman, da moj pas preuzima tu misao na sebe. Bolestan je i umire, a ja ću uskoro početi sa životom ispočetka. Puca mi srce, povremeno želudac, i kičma je mjestimično popustila. Kažem tuga je, ali kuća u tijelu zori. Čini da svi vide i čuju rušenje čitavog jednog zida. Probija branu od misli, ima svoj sliv i ni ja, ni moje ruke, ni zamah moga strica, pa ni smrt moga psa ne možemo mu ništa. Poplavljujem iznutra i kuća isplivava van.

*

Da, pas je mrtav. Osvrnem se, pogledam pod noge, zazviždim. Pas je mrtav. Više mi nema tko doći na poziv. Zviždim, zviždim, zviždim, ništa. Poslije boli ne dolazi radost. Poslije patnje ne dolazi sreća. Poslije nasilja ne dolazi primirje. Poslije samoće ne dolazi ljubav. Poslije prijatelja ne dolaze prijatelji. Puno sam toga naučila. Majka me bodri. Nadvije se nada me poput sjene plodnih stabala i ziba. Na trenutak, ja sam u svom voćnjaku, ispod odrine obavijene lozom vire moje dvije bijele noge. Gledam u grob svog psa. Moj je pas prekrasan primjerak topole. Čuva kuću od vlage i radi gljive. Nisam ga odvela u jamu i bacila tamo. Moj pas mi je nadohvat. Uskoro i obrok za stolom koji tek treba osmisliti. Teško podnosim čežnju. Ima poseban oblik. Ona je malo četveronožno tijelo čije krzno podsjeća na kravu šarku. Laje, ne ujeda. Nema u njoj laži, neistine, izmišljotina, pa ni bujne mašte. Barem dvije od nabrojenih osobina spasile bi je u ovoj pustinji od ljudskih dometa. I da je imala kuću koju sam sagradila na vrijeme.

*

U meni ničega. U meni kao pod zemljom u koju prvi put uđeš rukom i nemaš što razabrati. Uzdahneš, ustaneš, podbočiš šake na struk, potom ramenom obrišeš znoj s čela. Tako puno posla ima. Tako puno. Grčim se, ne znam odakle krenuti, čekam. U meni nikad više ničega. Kao u zaleđenoj zemlji. Protočnost je slaba, muskulatura kopni, mozak zamire, srce jenjava. Zima traži zimski san, ali nemam mjesto za sklupčati se. U mene se ne može, i čime god da probam, a ljudsko je, tijelu je strano. Prisnost uzmiče i strepi za sebe. Žila izbija. Žila traži put i ne odustaje. Kamo ću? Kamo ću? Kamo ćeš, Marija? Prve misli nisu dobre. U mrak ću. Za ocem, u šumu. Za tetkom Marom, u ogradu, po izgubljeno janje. Na njivu ću, pod zemlju. Zemlja je led ledeni, kuća se ne gradi zimi i temelj se ne kopa u mrzlu tlu, kamoli čovjek. U meni ničega. Čekam. Ne znam još to tad, ali čekam dolazak šteneta, majku, bratove poteze rukom po papiru, prvu misao o kući. Čekam da opkoračim životom uposlenu njivu, proljeće. Tu bi bila vrata, kažem bratu na zelenoj ledini. On ih nacrta, ja ih gurnem, provalim u zemlju, sebe, kuću: isto je.

Nagrada Goran za mlade pjesnike

Dorotea Šušak

Dorotea Šušak (1996.) diplomirala je na zagrebačkoj ADU. Edukantica je realitetne psihoterapije i teorije izbora. Doktorandica je na poslijediplomskom studiju Znanosti o književnosti, teatrologije i dramatologije, filmologije, muzikologije i studija kulture pri FFZG. Trostruka je laureatkinja nagrade Marin Držić za najbolje dramske tekstove. Dobitnica je nagrade Radiofonton za najbolji radio-dramski tekst te je dvostruka laureatkinja nagrade za najbolji dramski tekst HNK u Mostaru. Dobitnica je nagrade za najbolju kratku priču HNK Ivana pl. Zajca u Rijeci. Potpisuje autorstvo, dramaturgiju i/ili režiju niza kazališnih i drugih umjetničkih projekata na nezavisnoj i institucionalnoj sceni diljem RH i regije. Višegodišnja je aktivistkinja u polju prevencije nasilja te feminizma. Izvršna je direktorica Centra za ženske studije te ravnateljica Centra za kulturu Trešnjevka.

Na ovogodišnji natječaj za nagradu Goran za mlade pjesnike pristiglo je 45 rukopisa. O nagrađenom rukopisu odlučivao je žiri u sastavu: Miloš Đurđević, Monika Herceg i Andrijana Kos-Lajtman. Žiri je kao pobjednički izabrao rukopis autorice Dorotee Šušak naslovljen *Demiurg guši muhe, crve, pahulje i vodu.* Žiri je također odlučio pohvaliti rukopise: *Pjesme za svaki slučaj* Nine Bajsić, *Žena s TV-a* Tie Grgin i *Kako smo postali filistri* Estelle Veronice Grubač.

Demiurg guši muhe, crve, pahulje i vodu samosvojan je i zaokružen pjesnički tekst koji se izdvaja visokom razinom svoje semantičke i sintaktičke promišljenosti, ritmičkom protočnošću, stilskom bravuroznošću te slojevitošću motivsko-tematskog i idejnog sloja. Rukopis je oblikovan u formi poeme, svojevrsnog spjeva sastavljenog od manjih sadržajno-strukturalnih dionica koje vješto povezuju dubinsku uvjetovanost mitološkim pričama i likovima zapadne civilizacije s aktualnim motivima današnjice, ali i s univerzalnim, svevremenskim figurama stradanja, bolesti i smrti. Spjev već u svojim početnim dijelovima uspostavlja interdiskurzivnu poveznicu s antičkom mitologijom, a preko nje i s motivsko-tematskim i jezičnim arealom književne tragedije, i ta će se poveznica na suptilan način provlačiti tijekom cijeloga pjesničkoga teksta. Ključni kodovi koji služe kao žarišne tematske točke pritom su vezani za obilježenost cjelokupnog živog svijeta, a ponajviše onog ljudskog, nasiljem, krvoprolićima, propadanjem, bolešću i smrću, ali i međugeneracijskim vezama koje, kao što svjedoči lirski subjekt (u ženskom rodu) ponekad generiraju i mnogo ljepše i nježnije efekte, poput emocionalne povezanosti, učenja i empatije. Upečatljivost nekih od navedenih motivskih preokupacija dodatno se intenzivira ponavljanjima pojedinih stihova ili dijelova stihova, koji zadobivaju ulogu lajtmotiva u misaonom i ritmičkom kolopletu teksta (npr. "Čovjek koji zaboravlja svijet / može izgledati poput / fetusa u formalinu"; "od tada znam da smrt ne grize / jer ona nema zubalo"; "Ponavljajući / paradigme o iluziji / demiurgove varke / zamišljam da se mogu / uvjeriti u svaku reprezentaciju / svijeta i od te me pomisli / snažno bole / kosti").
Ishodišna je postavka spjeva figura demiurga kao tvorca svih bića i stvari, ali i kreatora nekih od najubojitijih iluzija, poput one o životnom smislu, dostatnom trajanju ili humanim postavkama svijeta u koji smo (u)bačeni. Iz te misaone jezgre klija (s)pjev koji, iako opsegom reduciran, uspijeva biti tekst o životu samom i njegovim nedokučivim, tragično-apsurdnim principima. Glavne kvalitete autoričina pisanja kriju se u sposobnosti da parcijalnim predoči opće, da lucidnošću posreduje ono ozbiljno, a ludizmom potvrdi širinu i podatnost

pjesničkoga jezika (npr. "gu-gu / gr-gr / samo je ponavljao / tiho / tu riječ na g / grob / grob / grobnica / ovo je grobnica"). Svjesna stilskih potencijala pjesničkoga govora, autorica će ih dodatno iskoristiti na način da ih autoreferencijalno eksplicira ("Ovo je spjev bez / zareza / u njemu za njih nema / vremena / i zato se udah / kao i u ronjenju / uzima samo na početku / i ispušta / na kraju svijeta / kao posmrtni hroptaj") ili humorizira ("*Pauza. Zarezi su ovdje samo na tren.*"; "*Pauza. Zarezi su ovdje bili samo na tren.*"), baš kao što će ih i praktično znati iskoristiti u strukturaciji spjeva (grafički raspored stihova, oblikovanje teksta po osnoj simetriji). Upravo je paleta tonova — od onih najozbiljnijih, pa sve do humorističkih i ironijskih — ono što će vjerojatno najviše oduševiti čitatelje, kako to i inače biva s ponajboljim književnim ostvarenjima. Posebno je dojmljivo da spjev, unatoč mnoštvu tamnih slika i uvida, završava nježno, (o)stavljajući kap lirskog svjetla kao točku na svoj rep ("Želim da čuješ glas koji grli, nježnost alta u / zimskoj oluji").

Andrijana Kos-Lajtman

Ova poema je spjev koji slavi dijalog između Erinija i Manija dok ih iz prikrajka motre voajeri u koru, Urana i Geje. Iza njih sjena. Neki je zovu Smrt.

Demiurg.

Invokacija se
priprema šav po šav
sterilizacija
instrumenata i prostora
provjera skalpela i retraktora
postavljanje sterilnih prekrivača i podloga
pregled anesteziološke opreme
ventilatora
cijevi za intubaciju
i spremnika s kisikom.
Pranje dlanova i šaka
agresivno
trzanje članak po članak
lakatne su ruke
razdvojene na koljena
koja blijede od
grubosti
mikroozljede
pogoduju ulasku
ulazim u more
školjke ulaze u mene
uvijek halapljivo
kao netko jako žedan
u kadu iz koje se ne smije piti
destilirana voda
ubija čovjeka
vrlo brzo
proždrljivo se lijepeći
za minerale u nama
u moru me

grle planktoni
i portalna vena
iznutra
gledam sebe unutra
miris antiseptika uvučen je
u dlake
sve zvuči i zveči
svako slovo
na koži
označava se polje
igre na sceni
živ
ne-živ
živ
ovdje je mjesto reza
ovdje je mjesto doživotnog šava
uvijek je premalo mjesta
na prosceniju
glumicu guši
dijafragma
koju bi najbolje bilo
iščupati
jetra stišće
žučne vodove
žučni mjehur
duodenum
jejunum
ileum
i debelo crijevo
vidim upaljeni pankreas
to obično označava uzbunu
gaze se broje
prva druga
sto dvadeset i prva
prije i poslije
ostaviš li koju u utrobi

strano se tijelo plete
vena cava inferior i tkanina tvore
plamteću bombu
u moru glasnije čujem
njezine otkucaje
bomba me bode
u bedra
trčim usporeno od nje
prilaze mi Garre rufe
doktorice ribe
iz obitelji Cyprindae
koje dithranolom
razgrađuju
mrtve stanice ljudske kože
koje su udahnule
svojim bezubim ustima
čovjek je pognuo glavu
svakom božjem stvoru
pronašao je čak i bezubu ribu
da ga bezubno pomlađuje
od tad znam da smrt ne grize
jer ona nema zubalo
dolazi oblo
grgljajući morsku vodu
čije je dno tmina
iz koje se porađa demiurg.
U Platonovom Timaju
demiurg se prikazuje
tvorcem sviju stvari
a da se nisu pojavili gnostici
mogli bismo nebeski
lako pomisliti
da je tvorac materijalnog svijeta
tek dobročinitelj
a ne autor iluzije
koja halapljivo ždere
i tebe i mene
oh, Garra rufa, oh.

Pauza. Zarezi su ovdje samo na tren.

Netko bi ti trebao reći
da će to sve jednom biti nevažno
i to što živiš u svom ruksaku
samo s jednim džepom
iznutra i izunutra
i to što se tkanina s unutrašnje strane pupka
sabire u gusti čvor između
dva bubrega
dvije posvađane strane
dva limfna čvora
i to što se sladoled jučer ponovno otopio
što ti je val natopio srednje uho
i što te jednom više neće niti biti.
Netko bi ti trebao reći da je osjećati sve
previše, ali da ti to moraš i da je u redu.
Netko bi ti trebao reći:
'Vidi most, pogledaj kako je stabilno za preći!',
I netko bi ti trebao reći:
'Nemoj stajati, tijelu je lakše kada padne vertikalno na površinu i u nju utone, nego kad se horizontalno gura i tali'.
Netko bi mogao i primijetiti taj skok
čestice prašine i stanice mrtve kože skaču s tobom po trampolinu,
zamisli kako je tek njima.
I to bi netko trebao reći.
Netko bi ti trebao reći
'Hej, pa ti si opruga'.
I onaj dječak na plaži što ti izgleda kao
kopač bazena u pijesku
i tvorac
koji vrijeme između udaraca
vode koristi za utonuće u mel

s rukama prekriženim na potiljku
(a svaki novi val da bi se uspravio
i nastavio kopati)
netko bi ti trebao reći
da je moguće da on u jednom trenutku
jest hedonist,
a u drugom jest mrtvac
jer bazen od pijeska nekada
je limeni akvarij,
a ponekad stakleni lijes.
Ruke prekrižene na potiljku
ili su uživalište
ili pregled liječnika
ili predaja egzekutoru,
ali svakako su tkanina koja kida
peritoneum.
Netko bi ti trebao reći da postoji više
od tri opcije
i da kad sve utihne,
i publika i izvođači i voajeri,
ti još uvijek čuješ
glasnu tišinu,
sjetiš je dječaka koji je u pijesku iskopao izvor,
zakopao smrt,
i kojem je netko trebao reći
'više ti ništa ne trebam reći, ti sada sve znaš.

Pauza. Zarezi su ovdje bili samo na tren.

Oko nas se Zbilja okreće kao metronom
zeru pre-manje melankolije za pisanje
prstohvat previše za življenje
gledanje istini u oči kao zecu
kojem treba prerezati vrat
kao krvi koju treba negdje iscijediti
do kraja da je ne ostane višak
visceralnosti ispod vučjeg krzna
utrobnosti ispod oznojene kože
mekanosti iz koje izvire pupčana vrpca
igre riječi dok negdje ne nestanemo
dok ne stanemo
negdje s ljetom
učahureni
gdje se ide s ljetom
u pijesku se skrivaju bakterije koje jedu meso
u ledu se skrivaju bakterije koje jedu meso
zašto se ne sakriješ negdje
gdje se ide s ljetom
Gdje da idem
kada ode ljeto?

Guši.

Da bi se sve odvijalo
beskonačan niz puta
prvo se ipak nešto
jednom mora dogoditi.
Jedan produljeni glas
treba barem jedan krik.
Jedno more,
treba barem jedan plankton
uronjen u sol
koja ga grize.
Jedno ljudstvo
treba barem jednog
od nas
da ga predstavlja
u množinama
u kojima se opet
može nestati
kao u kakvoj
predsilvestrovskoj
adventskoj
gužvi.
Ovo je spjev bez
zareza
u njemu za njih nema
vremena
i zato se udah
kao i u ronjenju
uzima samo na početku
i ispušta
na kraju svijeta
kao posmrtni hroptaj.
Sve se može i mora
proživjeti beskonačan niz puta

tako je govorio Zaratustra
ili barem oni koji su ga tako
odlučili shvatiti.

Međunarodni gosti 62. Goranovog proljeća

Guillaume Boppe (Francuska)
Yolanda Castaño (Španjolska / Galicija)
Sampurna Chattarji (Indija)
Mustansir Dalvi (Indija)
Hemant Divate (Indija)
Ilija Đurović (Crna Gora / Njemačka)
Ernesto Estrella (Španjolska / SAD)
Anastasia Gavrilovici (Rumunjska)
Manya Joshi (Indija)
Sanjeev Khandekar (Indija)
Claudiu Komartin (Rumunjska)
Halyna Kruk (Ukrajina)
Jacqueline Saphra (UK)
Kerry Shawn Keys (SAD / Litva)
Miguel Rodríguez Monteavaro (Španjolska / Asturija)
Anja Utler (Austrija / Njemačka)
Selahattin Yolgiden (Turska)

Guillaume Boppe

Fotografija: Jean-Pierre Loubat

Guillaume Boppe rođen je 1975. godine. Studirao je filozofiju. Živi u Nîmesu, ali putuje po svim dijelovima svijeta. U svom književnom stvaralaštvu istražuje svakovrsna mjesta, ne čineći razliku između onih kojima je prošao, onih koja nikada nisu ni postojala te onih koja su nestala. Zanima se i za propagandne diskurse. Tekstovi su mu objavljeni u brojnim časopisima. Izvodi pjesničke performanse i koncerte, solo i s drugim autorima i/ili glazbenicima. Dobitnik je stipendije za umjetničko stvaranje Occitanie Livre & Lecture (2019.). Prevodi poeziju s njemačkog i engleskog. Radi kao knjižničar u Carré d'Art u Nîmesu, gdje organizira pjesničke susrete i čitanja. Vodi blog Route pauvre (http://gboppe.blogspot.com). Bavi se i glazbom, kao tekstopisac i vokal grupe The Blizzard Sow. Objavio je više od dvadeset knjiga, često u suradnji s različitim umjetnicima, i nekoliko glazbenih albuma.

Još ne sadašnjost

Još nije sadašnjost, kažeš. I zauzimaš pozu
statue, kao da te vrijeme neće nagristi.
Alejandra Pizarnik

Oni što ostaju i daju znak to ne znaju.
Paul Celan

1.

Prije dvadeset godina napuštaju grad radi litice.

Prate kamene zidove,
hodaju žalom,
ulicama što blistaju prije noći.

Idu još i rubom oceana,
pa zalaze u hladnu šumu.

Jedni drugima govore
da u jednom danu uživaju cijelost života.

2.

Sunce se penje liticom.
Istok je sada u sjeni.
Vratit će se oni uvečer prema njemu.

Vjetar ih okružuje na padini velike plaže:
hodaju gotovo bez pomaka.

/

Nakon putovanja kroz dan vraćali su se nesanici,
ili snu bez odmora.

U povratku na istok pridruživala im se samoća.

3.

Ujutro im je krv treperila u očima. Alkohol.
U metrou su se divili svjetlu i tami,
tunelima i prozorima vagonā.

Svjetlo kao i tama: neoni,
žute lampe,
napola oljuštene boje.

Zorom su izlazili iz podzemlja
da utroše vrijeme do večeri.
Da otjeraju dnevnu gripu, govorili su.

Noću se bolest vraćala.
Sunce je bilo sivo,
u međuvremenu, more bez brodoloma.

4.

Klize autocestom,
uz rubove polja.

Polje se gubi na ulazu grada,
grada opalna i grimizna.

Znana im je samo njegova okolica,
mrtve tvornice,
itekako živa skladišta.

Uskoro vide mu nutrinu,
i kako se odražava na nebu:
izlizane stube, okružene grobovima,
prazni trgovi, hrpe šute,
mršave ptice.

Po povratku na autocestu sve to vide iznova:
put, pa grad opalan i grimizan.

Uvečer stižu u grad kojim se nadvija litica.
Gase prednja svjetla.
Kuće kao da su prašnjave.
Nitko prije jutra
neće proći kolnikom.

5.

Njihove širom otvorene štakorske oči prate struju
i teglenice što plove među plastičnim vrećicama.

S rukama u džepovima gledaju ih kako prolaze.
Čekaju automobile, one koji bi ih odveli do oceana.
Pratili bi smjer teglenica, plastičnih vrećica, štakorā.

Misle na hotelske sobe,
na postelje koje nisu njihove,
da se u njima bude.

6.

Iznad plaže zgrade
nastavljaju se na val litica.

Hodaju bez previše riječi, zapravo.
Šetaju obalom.
Ponekad se spotaknu o oblutke.

Nakon plaže vraćaju se u automobile.
Raspravljaju među sobom o lijepoj tuzi
grada,
njegovim pravocrtnim avenijama
koje puštaju da teče morska sol.

U nečemu su poput grada:
s vremenom nestaju.

Prelaze mostove,
Promatraju tijela prolaznika,
kao i neke dijelove vlastitih anatomija.

Jedni se od drugih drže na distanci
i udaljavaju iz grada,
jer ništa ne uzima ikoga pod svoje.

7.

Liježu na oblutke.
Promatraju jarbole, mostove,
more pod kojim plove nuklearni brodovi.
Netremice gledaju svoje sjene,
oblike svojih grla
što ocrtavaju se na sivu tlu.

Zatim se vrate na cestu,
u svoje aute, jednako sive.
Ne govore o svojim sjenama na oblucima.

8.

Neko su vrijeme još vidjeli njihove obrise.
Dizali su se nad gradskom lukom.

Razabirali su svjetla i restorane.
neki su onamo ulazili, s umorom na licu
ali i svojevrsnom radošću.

I vidjeli su se još kako noću vraćaju se kući,
u automobilima koji činili su im se nepomični.

9.

Pribojavaju se detalja litica,
njihovih kamenih obrisa,
gibanja što ih ocrtavaju nad morem.

Vlastite crte lica kao da se udaljavaju od njih.
Miješaju se jedni s drugima.
Svi su za svakoga sve prisutniji
ali međusobno sve manje razgovaraju.

U njihovim sjećanjima neki dani nadvladaju druge.
Kada u sebi prizivaju te dane,
više ne znaju gdje počinju
baš kao ni gdje u vremenu završavaju.

Pod modrim nebom i pod zastrtim nebom
sol prekriva sve.

10.

Nekoliko im se večeri pred oči nisu vraćale litice,
nego jedan određeni grad
i jedan određeni dan proveden u automobilu.
Kao i svjetlo svjetionika na vlastitoj koži.

11.

Šetaju li i drugi uz more,
tik do pjene?

Sanjaju li i drugi u tišini, s pogledima
u tamnoj i bijeloj vodi?

Zamišljaju li i drugi morsko dno podno lukobrana?

Naziru li i drugi stijene na površini,
stijene bez strpljenja,
lišene milosti za one koji ih dotaknu?

12.

Slagali su karte na tlo,
iz svojih postelja
razabirali su rijeku i mostove koje su nekoć prešli.

U sjećanju im dugačak zelenosivi stolnjak,
obluci okrenuti leđima,
kokteli i ruke što podrhtavaju,

oči koje ih promatraju
već dvadeset godina i još će dvadeset,

u sjećanju im obilazak grada.

13.

Mislili su da vrijeme nema moć.
Vrijeme je titralo za dana, ali dan je njime vladao.
Kroz dan su išli kao kroz svjetlom posut tunel.

Vrijeme im se činilo lišeno moći, znali su da su mu privrženi.
I znali su da se tako njihovi životi
njišu uz sve ostale živote.
Tako prokleti, njihovi su životi plesali
priljubljeni jedni uz druge, a ponekad su i proždirali
jedni druge.

14.

Već dvadeset godina nisu shvaćali grad:
govorio je previše jezika.
Govorio je preko zgrada,
koje ništa ne znače onome tko u njima više ne živi.
Vrijeme se srušilo na grad.

Vrijeme nije bilo jedino.
Duh zraka pridružio mu se na dvadeset godina.
Nagrizao je zidove i zamijenio ih.

Već dvadeset godina pitali su se: tko ondje stanuje?
tko ondje živi? Tko –
od njih ili nas — je gluh?
Tko je bezglasan, tko je bezuman?
Od njih ili nas, tko više nema razloga?

S francuskoga prevele Ana Jakeljić i Vanda Mikšić

Yolanda Castaño

Fotografija: Dmitri Kotjuh

Pjesnikinja, esejistkinja, urednica i kustosica **Yolanda Castaño** ravnateljica je vlastite međunarodne rezidencije za pisce u Galiciji. Međunarodno najpoznatije ime u suvremenoj galješkoj poeziji, dobitnica je Španjolske nacionalne nagrade za poeziju 2023. godine, najviše počasti za pjesnika u Španjolskoj. Objavila je sedam zbirki pjesama na galješkom i španjolskom jeziku, ali i samostalne zbirke na engleskom, talijanskom, francuskom, slovenskom, makedonskom, srpskom, katalonskom i armenskom jeziku. Sudjelovala je na festivalima i književnim manifestacijama u više od 40 zemalja Europe, Amerike, Azije i Afrike. Dobitnica je Nacionalne nagrade za poeziju, dvostruka dobitnica Nacionalne nagrade kritike, nagrade Ojo Crítico (za najbolju zbirku poezije mladog autora u Španjolskoj), nagrade Estandarte (za najbolju zbirku poezije u Španjolskoj 2020.) te Nagrade za galješku kulturu, među mnogim drugima. Dobitnica je međunarodnih stipendija u Grčkoj, Njemačkoj, Kini, Škotskoj, Španjolskoj, Finskoj, Kaliforniji, Turskoj i Francuskoj. Također je autorica prijevoda, urednica više knjiga, autorica povijesti galješke poezije i sedam knjiga poezije za djecu. Redovito organizira festivale, književne i prevoditeljske radionice te cikluse čitanja, na kojima od 2009. sudjeluju lokalni i međunarodni pjesnici. Poeziju spaja s glazbom, vizualnim umjetnostima, videom, arhitekturom, kuhanjem, filmom u 360º, stripom i plesom.

Moja najduža veza

Nije to nešto što bi trebalo pričati u javnosti, ali
u vezi sam sa svojom kućom.

Susjedi nas kritiziraju jer smo neuredne,
iznosimo smeće u nedoba, i
stalno i uporno gomilamo
pokvarene stvari.

Znam da bi joj trebala još jedna ruka boje
– vide joj se korijeni –
da katkad nosi zastarjelu odjeću,
da joj malo obnove ne bi loše došlo.
Ali zajedno se prisjećamo
nekih posjeta u tišini,
i ona mi pred oči stavlja
svaki rub o koji sam se spotaknula.

Uvijek ima, u intimnoj nutrini, jedna loše prozračena soba.

Čuvamo tajnu onog prljavog kutka,
držimo beskorisne igračke,
i postoji ladica koju nikad ne otvaramo.

Sve o meni zna moja kuća.
Zabavljaju nas glupi predmeti koji
više se ni s čim ne slažu.
Povremeno se protrljamo jedna o drugu.

Ponekad je njena ljubav stroga: s godinama sam shvatila da me
centralno grijanje ne bi opominjalo na opasnosti udobnosti.
Tvrdoglavko mala!: hoćeš reći da mi ljubav spram tebe
neće nikad dati da se odmorim?

Kao i svaki par, zajedno napredujemo.
Dizalo je toliko novo da me ponekad zasljepljuje,
drugi put me ugrize kad uđem, samo da nikad
ne zaboravim godine napora.

Znam da i ona mene voli:
da kad izgubim strpljenje i poželim prije sići stepenicama
automatska vrata se otvore
da mi kažu kako gravitacija
nije uvijek na našoj strani.

Zna o mom tijelu mnogo više nego itko.
I pritom me prima u naručje kad se izgubim,
plakala sam joj u krilu u svakoj panici.

Jednom sam za nju dala sve što sam imala.
Ona je prihvatila moja izbivanja,
ja sam njoj dala dom.

Kuća mojih roditelja

Neću braniti kuću svojih roditelja.
Ni od vukova ni od suše ni od lihvara.
Jer rođena sam u proširenju podlokanog grada
i najzad nije ni bila njihova i morala se prodati.
Nikad nisam imala blago ni vrtove ni borove,
sva zemlja koju imam stane u plastičnu teglu.
Morat ću plaćati najmove, kredite i rate
ali neću braniti kuću svojih roditelja.
Drhtat će na milosti i nemilosti špekulanata,
bit će devet studenata gdje nas je nekad bilo pet.
Očistit ću se od usidrenja ideje klana,
od jarma krvi i moći pripadnosti
i neću braniti kuću svojih roditelja,
pratit ću im trag gdje god budu podstanari.
Ako postoji ikakva veza između maternice i obitelji
trebalo bi je razbiti o taj betonski zid.
Smjenjivat će se poslovi kad odem,
oduzet će nam kredit, izbaciti nas iz zraka,
ali naše sjećanje lebdjet će na tim listovima.
Mnogo od onog što smo bili neće biti uništeno,
ali neću braniti kuću u kojoj smo rođeni,
onu istu u kojoj se danas rasprodaju temelji
za parking po euro i sedamdeset pet centi po satu.

*

Ljudi čeznu za množenjem.

Ja
bih se dijelila.

Kolo sreće

Ima žena kojima, sa svakim dvadeset osmim izlaskom zvijezde,
na račune sjedne dotok likvidnosti,
endometrij ili plaća,
blagoslovljeno
krvarenje novčanica.

Meni, pak, kaplje
tegobna i skupa hipoteza
– svaki menstrualni ciklus jalova je nostalgija –
otvori mi se niska majušnih pobačaja
ovaj ne, ni ovaj, ni ovaj drugi, ni ovaj...
svi ti zameci čekaju red da se survaju
pokušavaju umrijeti i to im nije teško
moji embrionalni neuspjesi, ja
pravim gnijezdo da se šćućurim s njima
ostajem sama i potiho šapćem svojim jajnicima:
zar ne možete
lučiti
nešto korisnije?

Popijem tabletu
i pohitam izrabiti samu sebe.

Lebdeća

Čim se noćna zvijer spari s planetom,
mogu se upustiti u nagađanje što je moglo biti.

Na drugoj strani bit će zemlja ptica
ako se napokon odvažiš postati ta emigrantica.
Da — kažem ja — i nikad se više neću vratiti
zlatnim obalama svoje nesigurne zemlje.

Motri sad ove grudi koje se neće reproducirati.

Negdje, u nekoj sferi,
možda hodaš, kćeri, s djevojčicom koja sam bila i koja je umrla.
Možda Jizo i djeca vode
drže se za ruke i hodaju s tobom.
Samo ti lutaš izvan vremena i ne uspijevaš me pronaći.
Jalova i vječna, nepomična sfera;
tisuće nerođenih bića traže
grudi svojih majki među sjenama.
Idu kroz maglu upaljenih očiju,
mašu rukama u tami, pitaju glasno.
Ali ti me ne pronalaziš, kćeri moja.

Ne mogu oponašati svoje L-ove da ti nacrtam trepavice,
niti točku na kraju rečenice da ti stavim madež.
Moje pjesme me ne povlače za džemper,
niti će me probuditi u tri ujutro, obuzete panikom.

I moja jadna zemlja i njene zlatne obale.

Tvoje se lice ruši kao u usporenom filmu,
rušiš se od moje osamnaeste godine.
Otkopčavam ti mišiće,
raspličem ti tkivo.

Kćeri, kćeri moja: ne mogu te nositi u naručju.

Ostani gdje jesi, budi mirna.
Silazeći niz stubište redaka ove pjesme,
tek glasom ušivenim u ovaj stih,
govorit ću čak i mrtva jednoj nerođenoj tebi.
Raspličem crte tvoga lica,
vlakno po vlakno razmrsujem,
i stvaram za tebe sferu gdje nam ništa ne može nauditi.

Prestani hodati i spavaj, tamo ćemo se sresti.
Nemam ništa i ništa ne tražim.
Neuhvatljiv sjaj i potom ništa.

Sanjala sam sto tisuća eura

Sanjala sam
sto tisuća eura.

Bili su svjetlosna kugla, lebdjeli su.
Bili su sezame otvori se plašt karavela
bili su talent i majka
što zračili su bez pokreta.

Sto tisuća eura, nijemi, luminiscentni.
Sanjala sam pokrov od spokojnih golubica,
njihovu blagu ljubav poput naručja
i svoje tijelo kao čistu metu.
Sto tisuća eura.

Upijali su sve svojim lumenima mira,
sve su prilike nestajale,
lizali su obrise svih dionica
nevidljivih, uljuljkivali me.
Sanjala sam njihovu svjetlost,
spokojnu i bijelu.

I to kako su vlastite im blage zrake
činile da ne tih sto tisuća eura,
nego sveprisutna im i grozničava slika,
sasvim u tišini,
milimetar po milimetar,
pomalo
nestane.

Ponovna narudžba

Ne tražim od nje da natkrili, u jednom skoku, plavu mučninu kao čvorci,
ne tražim da počisti kloake domovine.
Ne tražim da izdrži, da izmjeri ni da zapjeva.
Ne tražim da bude izjednačena, postupna.
Ne tražim da nasljeduje neku moralnu egzistenciju,
ni da uzmogne odgonetnuti sve zdravice Evrope.
Da bude istovremeno jednodušna i istančana,
ne tražim da umilostivljuje, umiruje, brani.

Ne tražim da uspije,
ne tražim da ušuti.

Samo tražim
da bude
jeftinija.

Dolapi pokornosti

Kao mehanička ruka svanuća.
Kao vertikalni organ, manufaktura.
Kao uporni rudnici, ribolovište, tokarilica.
Kao tisak i rotacija, njezin dolap pokornosti.

Svakih četvrt sata vitlo stjecanja.
Kao parne pokrajine,
kao kovačnica i hijerarhija.

Noć me zaposlila, kao šumu.

Ujutro, u podne, poslije podne,
u času kad milost vreba budne oči.

Kao trgovišta,
kao lanci,
moram biti
produktivna.

Preveo s galješkoga Dinko Telećan

Sampurna Chattarji

Sampurna Chattarji je spisateljica, urednica, prevoditeljica i učiteljica koja potpisuje dvadeset i jednu publikaciju. Među njima je knjiga *Space Gulliver: Chronicles of an Alien* (HarperCollins, 2015, 2020), koju je napisala tijekom spisateljske rezidencije Charles Wallace India Trust na Sveučilištu u Kentu u Canterburyju; zbirka kratkih priča o Bombayu/Mumbaiju, *Dirty Love* (Penguin, 2013) te prijevod poezije i proze Sukumara Raya, *Wordygurdyboom!* (Puffin Classics, 2008). Njezin prijevod proznih pjesama Joya Goswamija, *After Death Comes Water* (Harper Perennial, 2021), rekreacija je bengalskih izvornika "živim glasom, inventivnim i živopisnim poput Joyceova engleskog". Kao urednica potpisuje knjigu *Future Library* (Red Hen Press, 2022), antologiju suvremenog indijskog pisanja objavljenu u SAD-u. Najnovija od njezinih jedanaest zbirki poezije je knjiga *Unmappable Moves,* koju je objavio nezavisni izdavač Poetrywala iz Mumbaija. Njezina kratka priča uključena je u antologiju *Lotosi od neona: Indijski autori o gradovima i drugim ljubavima* (ur. Lora Tomaš i Marijana Janjić; Studio TiM, Rijeka & Udruga Lotos, Zagreb, 2017). Na Instagramu je možete pronaći kao @ ShampooChats.

Pramajka

Čak sam i ja, moderna žena,
imala takvu riječ
u svome životu, jednom davno, u vrijeme
ugljenocrne, do struka duge
kose. Malih žestokih žena
čija bi hrabrost rijetko klonula,
koje su podizale djecu tešku kao
vreće, govorile dijalektima, raspirivale
blijedu vatru ambicije
u dječjim grudima,
bodrile naprijed, onkraj
novih rođenja, predavši
kćerima svoje odlučne
brade, unukama
tajna imena moći
i glasan, gromki smijeh.

Sol

Sol
zemlje,
svake istančanosti nestaje
s prstohvatom viška.
Okusiš slobodu,
oštricu noža pod zubima.

U pograničnom gradu na sjeverozapadu
bezlični muškarci jedu bezsolnu hranu.
Ne možeš jesti sol muškarca
kojeg ćeš jednoga dana možda morati
ubiti.
Erupcija krvne osvete,
pjena u kutu tvojih usta.

Ubija te, zrno po zrno.
Žudiš je studenu,
skorenu na čaši,
pijavicu limuna na usnama.
U teškim vremenima, zalogaj čilija i soli.
U dobrim vremenima, zalogaj čilija. I sol.

Potom se jednoga dana,
umorna od kućevnosti,
pretvaraš u stup.
Nema više osvrtanja.
Slani ti pogled ispunja oceane.
Topiš se suzama
topla sol na mome jeziku.

Kutije

Na njezinu balkonu orhideja iz Singapura prošvercana
u platnenoj torbi. Korijenjem prianja uz zrak. Dva sata
svako jutro oštro listopadsko sunce raznježi joj se
na lišću. Devet koraka od vrata do balkona i
već je divovski kukac što se vrpolji u staklenci.

S jedne strane njezina jednosobnog doma, štednjak na kojem
kuha *dal* u željeznoj posudi. Hrana dobro miriše.
Kroz prozorske rešetke dopire pjevanje, uzlazno i
silazno u postojanu ritmu. Leđima okrenut zidu,
muž, i hrpetina prekrivača, prijete padom.

Isključivo spavaća soba, trebao je glasiti natpis na vratima
upozoravajući na kontrakciju. Upadaj, izuj cipele.
Pod pravim kutom na ovaj hodnik s krevetom, vlakovi hitaju k
mjestima stranih imena. Nezastrte zavjesama,
dvije goleme crne svinje leže mrtve, ili usnule, na smetlištu.

Svakim danom grad raste uvis gazeći
studente supruge ljubavnike bebe. Kutije sve manje.
More je daleka uspomena na bič vala
i neon, sirena sedam otoka, nekoć. Nebo na divovskim štulama
stupa u unutrašnjost, nezaustavljivo, zaklanjajući svjetlo.

Dijalog

između Ivana u Zagrebu i Sampurne u Mumbaiju

i.

Nije li pisanje, u biti, praksa protivna smislu?

I zato,
slučajna sreća i skitnica,
ludilo zvuka što
mami tišinu da jekne.
A tišina, protivno smislu, ostaje pri svom.
Što mogu riječi nego
razderati tkivo, pritisnuti vakuum,
iznuditi krv govora?
Težak je to porod,
ovo dijete na zadak,
rabota a — na dobar dan –
ljubav.

ii.

...sve ovo kao da otkriva elegantnu povučenost običnog...

U svijetu gdje kultovi vjeruju da su ljude na Zemlju postavili izvanzemaljci, gdje bolesne stanice mogu treperiti poput radioaktivnih zvijezda, u tijelu što vrvi sklopovima, gdje se dvoglava albino zmija prodaje na aukcijama za milijune dolara, gdje papige izdaju ljubavnike a žena se može udati za dupina, kako li se neobičnim doima obično, kako divno sjaje suze na obrazu koji mogu
nagnuvši se obrisati
bez riječi.

iii.

...viseći s ruba prostrane noći u kojoj je svaki slučajni trag padalice talog našeg vjerovanja u vrijednost onog što nas okružuje...

Prostor je slučajan.
Nada — meteorska.
Slabost — ostatak.
Nikad ne razmišljaj o razmjerima
želiš li preživjeti, neslomljen.

Nekoć su pripadala leopardima

Obala rijeke

daj da ti pokažem
obalu rijeke
gleda nas iz
jarko obojene
pustoši

odsjaj
teret
istočno od grada
zakreće nadolje
umjesto gore

bez želje za povratkom
među crne žice
veliki bijeli auto
iznova se javlja

Cesta

glavna prometnica
        zakrčena automobilima
onkraj sive vode
    kaki uniforme
polažu barijere

cesta će biti
proširena jednoga dana
visoko iznad
zelena vodovoda
    lokalni vlakovi jure
nebom

zaklanjajući blijedi
pogled na brda
koja su nekoć pripadala
leopardima
ove zemlje

Krov

želim izbrisati
delirij
  silovitost
tjeskobu zbog nagosti
depresiju
  ruke noge i kosu
zemlja voli
  mrtve

Cvileći od smijeha
moramo vidjeti
  istovremeno
prijateljstvo
  krov hrama
suprotan pobožnosti

Ne zatvaram se
      u poeziju

Gradovi

Nego, reci mi.
Je li vruće?
Kiši li?
Imaš li
gdje sjesti za sunčana dana,
daleko od gomile?
Je li lijepo?
Je li glasno?

Kako mirišu ulice?
Kako su odjevene žene?
Jesu li lijepe?
Voliš li ga?
Bi li ga mogla napustiti?
Hoće li mi se svidjeti
ako svratim?

Sami, daleko od kuće, razmjenjujemo gradove
kao zavjete.

S engleskoga prevela Lora Tomaš

Mustansir Dalvi

Mustansir Dalvi je pjesnik, prevoditelj i urednik. Objavio je tri zbirke poezije na engleskom jeziku: *Brouhahas of Cocks* (Poetrywala, 2013), *Cosmopolitician* (Poetrywala, 2018) i *WALK* (Yavanika Press, 2020/Poetrywala, 2021). Pjesme su mu uključene u niz indijskih i svjetskih pjesničkih antologija, uključujući i kod nas objavljenu *Lotosi od neona: Indijski autori o gradovima i drugim ljubavima* (ur. Lora Tomaš i Marijana Janjić; Studio TiM, Rijeka & Udruga Lotos, Zagreb, 2017.) Pjesme su mu prevedene na francuski, hrvatski, guđaratski, marathski i hindski jezik. Dalvijev nagrađeni engleski prijevod dvaju značajnih djela urdskog pjesnika Muhammada Iqbala, *Shikwa* i *Jawaab-e-Shikwa,* pod naslovom *Taking Issue and Allah's Answer* (India Penguin Modern Classics, 2012), kritičari smatraju "drskim i heretičkim", a približavaju Iqbalove stihove modernom čitatelju. Dalvi je također urednik knjige *Man without a Navel,* zbirke novih prijevoda marathskih pjesama Hemanta Divatea, a najnovija mu je publikacija prijevod je s marathskog nagrađene Divateove zbirke pjesama *Paranoia* (2023).

Džamija petkom u Novom Bombaju

Koljena nevoljnih vjernika umrljana jutarnjim novinama.
Ružičaste, stranice *Economic Timesa* molitveni su tepisi, globalni
burzovni indeksi usmjereni ka Zapadu.

Pola prakse namijenjene
onima koji se odrekoše lihvarenja, Ovlašteni računovođa
uvaljuje dužnosti novajliji pa žuri
s bocom mineralne vode za svoja obredna pranja.

Ni pipe ni struje. Ni
potvrde o završetku radova — stara džamija u novom gradu,
njezin nedovršen okvir zadržava semantičko značenje.

Pisac PS3 igrica
sa srcolikom kozjom bradicom, faca u svom čoporu autsorsanih,
ima odobrenje imama

izvježbanog u semiotici opreznog pogleda,
usputne primjedbe, ha ha,
koji poznaje prekomjerno poštovanje što graniči sa strepnjom.

Imamu je plaćeni posao na prvom mjestu.
Ali jednom tjedno, na svačije nezadovoljstvo, on raspušta
magistarski sat književnosti
s dozom hitnosti — da ne zakasni na molitvu.

Na zalasku dana, sms-om poziva na dobar rad i čeka
da se okupi njegov refrenski džemat.

U Novom Bombaju sunce ne zalazi već blijedi. Imam, doktorirao
na Dylanu Thomasu,
moli, moli protiv smrti svjetla.

eksploGRAD

Plava je boja svenazočnosti. Asfiksija plastikom, na zahtjev.
Odaberi bilo što
između sive i sivila.

Primijenimo sva pravila odjednom. Što slijedi? Tko će preživjeti da govori o gradu u vrtlogu crvljivih, zanemarivih pomaka?

Ne trebaju nam vodoinstalacije, nama, grupi braće, samo limenke vode.

Pljujem hrđu na rubnike. Mokraćnožuti
zidovi harmoniziraju urbanu paletu. Crne terase šibaju ticala
prema obzoru.

Nigdje odgovora.

Nadvožnjaci se pletu u pahulje. Prolaznici čine
tektonske pomake. Richter se ceri, slegne ramenima, zadrhti. Iz
hrpe složenosti izranjaju čiste forme. Dodiruju nebo.

Magličaste oreole oko nebodera, odrasle muškarce guši anđeoska
prašina. Ne može se unedogled nagrtati. Odlagališta se uzdižu.
Sažvakana brda ravne.

Neoni kuckaju zelenom. Mujezinov poziv zvuči istinito, zvonko.
Tranceri provode noć u samonametnutom danu. Zatim ga odlaze
doma prespavati.

Tetovaže cvrkuću probušenim dijelovima tijela.
Bezvodno bojanje, sasvim Moderna Žena. Moderni je Muškarac
ožičen dok se šepiri elektroničkim prometnicama proizvedenim u
Kini.

Ringe ringe mobitela. Pun džep propuštenih poziva. Signal
pao — muć! A ti onda čuč.
Vidi hoće li se vratiti kad ustaneš.

Dovedite mi svoje umorne, svoje beskućne. Dat ću im mjesta,
dovoljno za stajanje. Zaigrajmo. Igra počinje
ustajanjem. Pobjednik odlazi prvi na spavanje.

Brate

Neću umrijeti u krevetu
od starosti. Nećeš ni ti.

Umrijet ću u pritvoru.
Umrijet ćeš kao izbjeglica klimatskih promjena.

Razdomit ćeš me.
Razdomit će te, unatoč tebi.

Umrijet ću zbog tvog fanatizma.
Umrijet ćeš zbog svoje oholosti.

Mogao si spriječiti moju smrt.
Mogao si spriječiti vlastitu.

Umrijet ću brzo: tvoje konačno rješenje.
Ti ćeš otezati, dovoljno
dugo da osjetiš puninu pokajanja.

Vjerojatno čitaš ovo, sad kad me nema.
Nitko te neće čitati kad te ne bude.

Božić u Betlehemu, 2024.

Stoka se komeša, tamjan
nagriza nozdrve goveda.

Jasle dvostruko osvijetljene,
oskudna svjetlost vatre
umnožena zlatnim posudama
ispunjenim smirnom.
Šest umornih očiju
strpljivo iščekuje,
šest revnih ruku
nose blagoslove s Orijenta.

Ponad slamnatog krova, Betlehemska zvijezda –
postojani dron što navodi laserom:
X označava mjesto.

Babice rastresaju slamu, prostiru čistu plahtu
uredno presavijenu četiri puta, veličine za bebe.
Josip briše znoj s Marijina čela.
Ona rađa u bezglasnu grču.
Anđeli savijaju krila, oslobađaju mjesto
da bi poveli dijete u svjetlost.

Čuje se prvi plač,
na svačije veselje.
Grlice polete
širiti radosnu vijest.

U taj tren, pakleni oganj i sumpor
zapljušte iz dalekih katapulta.
Nova zvijezda načas bljesne,
ognjište se pretvori u pepeo, u Betlehemu.

Daleke hosane,
zamišljeni su bogovi umireni.
Oklade isplaćene,
šekeli razmijenjeni.

Kako srušiti kupolu

Ako naciju zanima,
nema puno toga što možete učiniti kupoli
jednom kad se podigne.

Nadživjet će eone tlačnom čvrstoćom,
čak i da joj tisuću đavola
pleše na vrhu.

Baza je ta koja se, kao Ahilova peta,
može ugroziti. Baza
čija su obručna naprezanja obuzdana lancima.

Slomi ono što je drži zajedno
i kupola radi što je oduvijek htjela:
urušava
        naciju i gle

kako se ispuhuje
kao grudi majke izgladnjele
u zemlji bez ljubavi.

Fali rijeka

Da.

Tanak će mlaz poslužiti. Nît
što beskonačno vijuga
kao čegrtuša na pješčanoj dini.
Tromb aluvija,
kompluvij prije impluvija.
Ili pranje, laminiranje plintā,
kapilare što uzlaze zidovima.
Ili bujica što nosi sve u more.
Opća vlažnost.
Hidratacija za dušu.

Daj što daš.

S engleskoga prevela Lora Tomaš

Hemant Divate

Fotografija: Dirk Skiba

Hemant Divate, nagrađivani pjesnik, urednik, izdavač i prevoditelj, na marathskom jeziku objavio je osam zbirki poezije. Za najnoviju knjigu na marathskom, *Paranoja* (2020), primio je nagradu indijske savezne države Maharashtra, Kavi Keshavsut Purskar. Divateova poezija prevedena je na trideset jezika. Objavio je pet knjiga pjesama na engleskom jeziku, a pojedini naslovi prevedeni su na španjolski, irski, arapski, njemački, karnatački i estonski. Njegova je poezija zastupljena u brojnim antologijama tiskanim na marathskom, engleskom i slovenskom jeziku. Osnivač je i urednik književnog časopisa na jeziku marathi, *Abhidha Nantar,* renomirane periodike za nove pjesnike koja je od 1990-ih uvelike unaprijedila marathsku poeziju. Divate je s tim časopisom promijenio marathsku književnu scenu, kao što je njegova edicija Poetrywala znatno utjecala na indijsku poeziju objavljenu na engleskom jeziku. Sudjelovao je na brojnim međunarodnim festivalima poezije i književnosti diljem svijeta. U njegovoj izdavačkoj kući, Paperwall Publishing, u ediciji Poetrywala, objavljeno je više od 200 zbirki poezije. Hemant Divate je pokretač i ravnatelj festivala poezije Mumbai Poetry Festival.

Ukleti smo govorom

Govori, pjesniče govori!
Nastaviti govoriti tim izvješenim demonima
Ili ih se nikad nećeš osloboditi

Vidi, možda je ovaj ili onaj puni sat
Otrov religije struji u beskonačnost
Vani na ulici, sveti ljudi posvuda
Leže pogureni i čekaju nas

U našim mislima, barem
Udružimo se, razbijmo ih
Ostavimo za sobom
Drhturave u mraku

Ostavimo ih u napuštenim pričama
Zaglavljene u zagonetkama
Blistave u mraku
Nevidljive za gomilu
Pjesnikov je zadatak pokazati put

Što reći, trebam li govoriti
Onima što slušaju a ništa ne čuju?
Nastavi govoriti
Moraš nastaviti

Reci gluhima, tupima i slijepima
Reci bhaktima, tom stadu goveda
Moraš i dalje govoriti
Dok naočnjaci ne spadnu s njihovih očiju

Svo to govorenje jednom će se isplatiti
Kako bilo, tko bi to mogao
Osim nas?

Neka se istina zdrobi u prah
Neka se njezin prah razleti
Neka nijemi progledaju
Neka slijepi čuju
Neka tupi kihnu
Iz praznih ždrijela njihova pupka

Neka prljavština nestane
Iz njihovih misli

Jer dok slijepi opet ne dobije savršen vid
Dok gluhi jasno ne sasluša
Dok tupi ne ispusti krik
Kazivanje ne smije prestati

Pjesnikov je zadatak
Da nastaviti govoriti
Mi smo ukleti govorom

Usprkos tome on, vrlo bojažljivo, dobro živi

Rashlađuje ga klima uređaj LG.
Blaguje basmati rižu Kohinoor
i chapati pogačice Pilsbury
s žličnjacima bhaji od soje Nutrela
kuhanim u Domaćem koncentratu rajčice.
Katkad samo podgrije instant jelo
ili pojede naručeno iz Pizza Huta;
okruglice od krumpira više nisu hranjive.
Zbog čega bi mu narastao trbuh
od prejedanja prženom hranom?

Na ulici nikad nećeš dobiti čistu vodu.
Jedino pije mineralnu vodu Kinley; pouzdana je
ili u rijetkim prilikama, dijetnu Colu.
Bljutave vrećice neće zadovoljiti njegovu žudnju za čajem,
a kava uzrokuje konstipaciju.
Svjestan je vrijednosti —
zdravlja, imetka i proizvoda.
Redovito dobiva kompjuterske nalaze
Od mozga do noktiju
Od srca do bubrega
Od sline do stolice.

Ima policu životnog osiguranja
I sve druge police –
Za kuću i nakit,
Dodatno zdravstveno i u slučaju nesreće.
Ima sve vrste kartica –
debitna, kreditna, za supermarket i parkiralište

osobna, porezna, zdravstvena, obročna kupnja, vozačka,
državljanstvo.
Dioničar je investicijskih fondova, ima međunarodne i
burzovne dionice; novac je uložio u nekretnine
i unajmio sef u banci gdje
njegova žena čuva sav svoj nakit.
Posebno pazi da uvijek ima vremena
za vjerske obrede i milosrđe, a
kad god uzmogne (i kad nitko ne gleda)
sklapa ruke pred Bogom.

Nikome se nije zamjerio,
ne raspiruje sukobe,
niti je u bilo kakvoj zavadi.
S nelagodom zamjećuje što drugi misle o njemu, no
usprkos tome on, vrlo bojažljivo, dobro živi.

Nisam u stanju otići iz ovog grada

1.

Britki stih uznemiruje me kao voda
Putovala je sa mnom iz sela u grad.
Ovdje, katkad ona izdržava mene, a katkad ja nju.

Zahvaljujući njoj
Nikad me nije zatrpalo smeće mog ega
Uvijek se brinula za mene kao da sam
Neiskvareno, čisto, nedužno dijete
Ne očekujući ništa zauzvrat

2.

U svakom gradu mogao sam živjeti kao čovjek
Mogao sam shvatiti da je svaki grad jedna duga pjesma

A neki nepoznati grad može nam podariti
Nedovršeni stih ili zalutalu riječ

Zbog toga prije negoli dođete u taj nepoznati grad,
Znajte –
Ne možete otići ako ne vratite ono što mu dugujete

3.

Gradovi su poetični
Imaju ritam
Mi pišemo poeziju u njihovom tempu
Poput trgovina mame nas izdaleka
Poput djevojčica i dječaka luduju
Kao kad ljudi zastanu da usmjere strance

I najvažnije
Sve dok postoje pjesnici koji će baš sve učiniti
Da prohodaju gradom, od jednog do drugog kraja,
Samo da pročitaju jednu jedinu pjesmu,
Ovaj će grad biti vrijedan življenja u njemu

Bez naslova

Katkad me upitaš
Koliko te volim
Iskreno ti kažem
Volim te koliko
Volim sebe

Ovo te uzrujava
Želiš da je moja ljubav prema tebi
Veća od moje ljubavi prema sebi

Ti želiš živjeti u prozi
Meni je draži život u poeziji
To je jedina razlika
U načinu na koji volimo

S engleskog preveo Miloš Đurđević

Ilija Đurović

Ilija Đurović rođen je u Podgorici 1990. godine. Objavio je dvije zbirke kratkih priča, zbirku poezije *Brid* i roman *Sampas.* Osim poezijom i prozom, bavi se filmom i kazalištem. Od 2013. živi i radi u Berlinu.

Fotografija: Slaven Vilus

*

ja sam ta; ja sam ti rekao da si došla;
da imaš duge dane i noći; teške i lake ljubavi;
sunce; klitoris; sunce; oči.

naučiću te: sva slova; ritam na koži; ukulele;
anne sexton & carson; pjevaću ti o tvojim mrtvima;
kao da su žive; naučiću te gdje i kako da ih nađeš;
kad god ti zatrebamo.

vidim te u lišću; kao da znaš da si živa;
čini mi se; siguran sam da znam;
da ćemo biti sretni; i bez straha;
zamisli; bez straha.

*

naše tetovaže; second hand košulje; third hand
smalltalks; naše biografije; broken english;
kao cvijet se otvara dijalog o raku; odjednom
nečija sestra-pjesma nema obje sise; odjednom
moj otac je mrtav (melanholija zgusne koktele);
odjednom pjesma o lijepom djetetu; o mrtvom
djetetu; bivšem jeziku majke; mrtvoj; maternjoj
materici. groznica; smijeh nam curi kroz zuba-
la; smrt zuba; jedna, po, jedna, žućkasta, smrt.
odjednom dva para sisa punih sunca
pod kojim se znoje margarite; tek upjevane;
tequilla-tristeza još ne pjeva iz međuriječi,
asocijalnog dekoltea pjesme u kojem se kristališe
so; limeta-suza; nikad-smrt pjeva.

Sexton u mom domu

naravno da te noge nisu ni blizu;
nosaš me okolo kao majčinske; mačje oči.

i znaš; to moram da ti kažem:
nikad nećeš dvaput jebati ženu koja sam bila; ta sam.

i ko su uopšte ti ljudi; i zašto nikad ne pričaš;

da grad ne volim to znaš: uvijek mi progori usnu.

oko si; duša ti je u nosu; polako je ušmrkaj
i pokušaj da se ne zakašlješ; i ne plači:
ja sam kraljica ovog stanja.

ne planiraš valjda razgovor?
ja sam neka druga anne i to znaš;

i dalje jedeš ovsenu kašu i pivo za doručak;
ali sviđa mi se tvoja ćerka; gledam te —
moraš da jebeš opet.

i još ovo: znaš to; znaš taj trenutak;
kad u tvom domu punom bračne sreće;
kad kuvalo za vodu dođe do vrhunca drame;
kad vri i kad znaš da si moj; onda okrugla tačka
proključa; voda se umiri; a ti si ponovo sam;
ja sam otišla; a ti?

*

sve što imaš staje u oko; ljepotu
– kese klošara — uvijek svu nosiš sa sobom.
sinoć smo prvi put sve priznali; u snu.
više ne moramo da se upoznamo na ulici.

kad legnem na ulicu i gledam more odozdo; iznad si.
na zemlji; pod nebeskim betonom; najbliži sam.
sve što imam o nama je oko; sve što znam u tebi je pupak;
oblačni pepeo; gušteri ruku; igla ritma unutra;
(voliš li i dalje svog dilera?)

čuješ li pticu kad kriči whiteman can't dance;
whiteman can't dance?

Kraljice džungli

Sjediš umotana u slonovu surlu, novu, kao na tronu,
kosa ti je od mesa, debela, tako živa da bih je najrađe pojeo.
Plašt ti je ljubičast, kakav i treba da bude, pogotovo u našoj šumi.
Ruke su ti mirne, jedna mazi tamnu surlu,
druga drži tvoju buduću kraljicu, njenu ljubičastu biologiju,
nervoznu logiku nasljeđivanja. Njena je kosa meso tanje od tvog,

lice pobjeda tvoje kože, kora drveta pod kojim ćeš je gledati.
A grudi, i one pune mesa, iz njih juri krv po tebi-prijestolju
i tankoj kosi nasljednice. Ona te ujeda, jede te, sve će nas pojesti
kad jednog dana sjedne, umotana u slonovu surlu,
s tvojim mesom na glavi. To će biti njena velika pobjeda.

Tople kosti

Tople, tople kosti imaš; zvučne;
kroz tebe šušti; šumi bambus kičme;
sve je već spremno da se zaljubi u svakog;
zaljubiš se stoput na noć; u sebe i druge;
tako je kad te gledam; brz psić;
ptičarka; ptičica; kos kljuca sunce; to koščato;
na licu dvije eksplozije još zelene; svaki treptaj svijet
nov, dlakav i žut; meka kajsija, tvoji drugovi
arapi čekaće strpljivo; inshallah;
svi ćemo čekati i gledati kako ti rastu kosti;
na kostima koža; na koži zubi malih ljubavnica;
tvojih mirišljavih arapkinja; obrva nasmijanih
zračnih lastavica; tvoji su mnogi jezici;
srca su da jure, to zna i najsporiji pas;
ali velika, osunčana polja sporog straha; najteži
zalogaj; to treba podići; ispljunuti kao zli zvuk
i nositi dalje tople, tople kosti.

*

bog se izliva u dekoncentrisanim krugovima;
znoj i brzina; nož i čokospid; misli unazad
molitvu unazad ni na čijem jeziku.

bog je umoran; ima tešku ljubavnicu
i dijete iz našeg braka.

on nas sve manje želi i više ništa ne traži;
izgubio je volju; i počeo čudno da miriše.

nije se čak ni nasmijao; samo se —
kako je rečeno — zatvorio u sebe.

Bašta, nestajanje

Umotani u folije, spremni da s proljeća procvjetaju
kožama, sad u saksijama na prozorima, bez spida i sami,
hipsteri nestaju. Ponekad se sretnemo zbunjeni,
s cegerima u rukama, na cik-cak putu od supemarketa do stana
(tamo, u stanovima, strimujemo, starimo).
Na ulicama još samo hrabre babe
i novi roditelji. Hoće li bašte na butinama
stvarno uvenuti, u sobi?
(Hoćemo li nekome nedostajati?)

Uvijek neotvorene do kasnog ljeta,
vreće klošara, vlažne larve, čekaju sunce.
Prazne flaše sad su u uglovima stanova
u koje klošari nemaju pristupa. U trouglu
kao bilijarske kugle, pod zelenilom sukulenata,
pod policama sa sitno tučenim mirisima,
šareno staklo iz snova klošara. I oni nestaju.
Do kasnog ljeta, njihovog doba cvjetanja,
makar polovina ih se neće otvoriti.

Noću se, logikom leptirica, tiho skupimo
pod svjetlima spätija,
unutra se krećemo idealnim putanjama,
okruženi lijepo osvijetljenim flašama,
poneko se kratko zadrži napolju,
pod jedinim svjetlima u našoj ulici,
spirituosen, süsswaren, zigaretten,
onda nam se oblici polako rastaču,
odlazimo svako ka svom ulazu.

Do ljeta, pa jeseni,
više se ništa neće otvoriti.

Ernesto Estrella

Ernesto Estrella, pjesnik, teoretičar i glazbenik, više od dva desetljeća djeluje na presjecištu španjolskog i engleskog govornog područja. Nedavno je dovršio prvu zbirku pjesama na engleskom jeziku, *The American Heart,* trenutno radi na dva nova projekta: spjevu *The Monsters* i *Spells: 24 Hours of Magic for a World Afraid of Light.* Na španjolskom je objavio dvije knjige poezije — *Boca de Prosas* i *Achronos* — a također potpisuje i poticajne suvremene prijevode Henryja Davida Thoreaua i Johna Muira na španjolski jezik. Kao izvođač, specijalizirao se za umjetnost vokalnog performansa u raznim žanrovima, uključivši suvremenu glazbu, pjevanje, vođenu meditaciju, *soundwalks* (šetnje usmjerene na osluškivanje okoline) i podcaste. U tom je okviru osmislio nekoliko poetskih performansa i često nastupa diljem Europe, Latinske Amerike i SAD-a predstavljajući svoje radove na brojnim renomiranim međunarodnim festivalima. U području glazbe valja istaknuti njegovu suradnju s glasovitom violinisticom Patricijom Kopatchinskajom, dobitnicom Grammyja i pijanistom Leom Genoveseom. Bivši profesor na katedri za Suvremenu poeziju Sveučilišta Yale, doktorirao je na Sveučilištu Columbia, te kao predavač gostuje na mnogim prestižnim sveučilištima u Sjedinjenim Državama, Njemačkoj i Španjolskoj. Dugogodišnji stanovnik New Yorka, Ernesto Estrella rođen je u Granadi, u Andaluziji.

In vivo / In vitro

U ovom performansu istražuje se pjesnik kao društveni eksperiment, od grčkih korijena do danas. Kuriran kao razgovor s umjetnikom, u njemu se kombinira čitanje poezije, performans i tobožnje predavanje na tragu Ernestova bogatog osobnog i profesionalnog iskustva, od koncertnih dvorana i kazališta do predavaonica i umjetničkih događanja u javnom prostoru. Performans u konačnici funkcionira kao stanovito proučavanje pjesnika i pjesme u njihovom društvenom značenju i koriste se metode eksponiranja u realnom vremenu (*in vivo*) i distancirana formalna analiza (*in vitro*). Otkrića se pokazuju i dijele dok ih performer osobno proživljava, a sudjelovanje publike sastavni je dio čitave izvedbe. Kao usporedba, možda bi se mogla uzeti stara znanstvena tradicija javnog seciranja u auditorijima medicinskih fakulteta, ili tradicija proricanja sudbine iz ptičjih iznutrica u antičkim svetkovinama. Međutim, u našem slučaju organizam je živ i zdrav za vrijeme izvedbe i nakon nje, dok pojašnjavamo povijesni lik pjesnika.

Tuđinac

Kad si gladan
tuđinac je 100 puta
gladniji od tebe
u dijelovima njihova tijela
koje ne možeš ni pojmiti.

Gladni tuđinac nije dobar suputnik.

Kad si žedan
tuđinac je ravnodušan,
jer žeđ već tisućama
godina ne postoji
u njihovoj evoluciji;
zbog toga su postali tuđinci.

Žedan tuđinac je nešto nemoguće.

Ako usrećiš tuđinca
oko njih se širi prsten kišice.
Njihovo tijelo okružuje
slatkastom vodom
prepunom nade.

Tuđinac koji ne može istodobno biti
barem na 175 različitih mjesta
je luzer.

Tuđinca rastužuje samo
jedna stvar
a to je kad
sebe ugledaju u
njihovu snu.

U slengu to nazivaju *utapanje.*

Ali o tome nećeš ništa čuti
u njihovim spjevovima
jer oni vjeruju da
kad o nečemu govoriš
to se odmah nakon toga dogodi.

Tuđinci su vrlo praznovjerni.
Štoviše vjeruju da ljudi ne postoje.

I znam o čemu sad razmišljaš:

Kako tulumare?
Koje sportove imaju?
Postoji li još uvijek seks?
Govore li neki od njih s naglaskom?

Ali to nisu ispravna pitanja.

Umjesto toga, trebao bi se upitati:

Imaju li nedjelje?
Imaju li brojke?
Vjeruju li u duhove?

A istina je ako si ovdje
i još uvijek si s nama
začuđen tim stvarima
kao što se nadam da jesi
onda si postao tuđinac.

Jesi li spreman za sljedeće čudovište?
Tvoje sljedeće čudovište je *Soba.*

Pjesma

Ako te vrijeđa
zacijelo je pjesma.

Ako te vrijeđa
i ne možeš okriviti nikoga u blizini
vjerojatno si
napisao pjesmu.

Ruže su za početnike.
Riječi su teritorij.
Nadahnuće je sport.

I svi mogu
ovo učiniti
kad nemaju nijednu
drugu mogućnost.

Izbrisati boga.
Pobrinuti se da duhovi
baš nikad ne stanu u srce.

Najčešće je to funkcija
pjesme

i zbog toga moraš i dalje čitati.

Milijarder

Ja sam pjesnik
plaćen sam
da ostavljam praznine.

Upravo sam se silno obogatio.

Pronađeno u drevnim ruševinama II

Na svijetu
ne postoje
glupi ljudi.

Jedino poprilična
količina ljudi
koji se svaki dan
bude i odluče
da budu glupi.

O muhama

Jesu li muhe
toliko glupe
kao što mislimo?

Odgovorit
ću vam
ubrzo.

Platonski

Većina pjesnika
piše pjesme
ja pišem
politiku.

Beskonačni

U kojem
času prestajemo
biti beskonačni?

Počinjem danas.

Jednom prijatelju pjesniku

Srca pjesnika
prepuna su ljubavi.

Htio bih da
nešto zadrže
za sebe.

Američkom čarobnjaku

Na kraju
svakog Amerikanca
postoji ćup prepun
nade.

Usamljen

U ovoj rečenici
ne postoji *mi*.

Mrtav sam.

A ti nisi.

Još uvijek, uzdižem se

U zemlji
Škorpiona
otrov je neprijatelj.

Na samrti s pitanjem II

Zašto
ne bismo mogli
naprosto voditi ljubav
i biti bistri?

S engleskoga preveo Miloš Đurđević

Anastasia Gavrilovici

Fotografija: Cristian Sutu

Anastasia Gavrilovici (1995.) pjesnikinja je i prevoditeljica. Diplomirala je na Fakultetu za književnost Sveučilišta u Bukureštu i magistrirala u Centru izvrsnosti za vizualne studije. Objavljivala u raznim kulturnim publikacijama i prevodila književnost s engleskog, francuskog i španjolskog (Kurt Vonnegut, Ernesto Cardenal i više od deset knjiga za djecu). U jesen 2019. objavila je svoju prvu zbirku poezije, *Industrija utjehe odraslih* (Izdavačka kuća Max Blecher). Knjiga je dobila pohvale kritičara i osvojila je najvažnije književne nagrade, uključujući Nacionalnu pjesničku nagradu Mihai Eminescu. Pjesme su joj prevedene na više od deset jezika, uključujući engleski, talijanski, švedski, turski i mađarski, a 2023. godine njena knjiga prevedena je na srpski u izdanju Akademske knjige iz Novog Sada. Živi u Bukureštu, gdje je članica uredništva časopisa *Poesis International* i pohađa doktorski studij rumunjske književnosti.

Schizoid blues

Ja sam obična cura iz Bercenia,
na periferiji grada i dobrih stvari,
na periferiji svijeta, Istočna Europa, gdje
i šljive imaju okus nehaja.
Vodim skroman život, sviđaju mi se alegorije, kombinacija slanog
i slatkog, stare fotografije obitelji, i osim toga
što da ti još kažem o sebi? Što da ti pokažem?
U svijetu iz kojega ja dolazim, kraća suknja,
dublji dekolte znači više novca.

Ali mene su prvo napustile grudi. Zatim
poezija, spolnost, followeri, gipkost kože, strpljenje,
koga pokušavam zavarati? Nisam više nikakva Mona Lisa
s Balkana. Previše sam trenirala ples sertralina
koji sam uzimala rano ujutro, nakon čaja i kruha s medom,
a sada se pokušavam uvjeriti da mogu sve, da vrijedim, da
sam zaslužna. Rekli su povlastica, ondje gdje je bila ljubav.
Rekli su sreća, iako je bio rad i grijanje stolca.
Daj mi elan i povjerenje tih kandidata, jer samo sa
štiklama i bilješkama ne mogu
svladati tamnu noć duše.

Prepoznajem te u mnoštvu, običnu curu, po tikovima i načinu na koji se
zubima držiš za stvari, pazila si na djecu misleći da si
izvanzemaljska kokoš, uvijek spremna da kljuca do smrti
da iskopa oči onome tko bi rekao da je tvoja tuga
fake, imitacija, ne više od špiljske slike
u ekološkom zahodu. Prošle su godine
kao neki emotivni ucjenjivački trikovi koje se trudiš
uhvatititi ih u hodu od mađioničara iz videoklipa.
Evo me, u gnijezdu izgrađenom od književnosti, umjetničkih predmeta
i drugih beznačajnosti koje sam skupila ne kao kokoš, nego prije
kao svraka opsjednuta skupljanjem, čuvanjem, određivanjem prioriteta,
pohranjivanjem, samo da moja kuća svjetluca.

Odakle dolaziš, pitaš me, a prije svega, koliko ostaješ?
Završila sam tek deset razreda, ali imam životnu školu,
znam okrenuti drugi obraz, *pusti to,*
moraš nositi svoj križ, žrtvovanje za druge

kao modus operandi. Ne traži od mene da razvijam
temu, radije gledaj ovaj CV s ogromnim iskustvom u
samožrtvovanju. Spasila sam nekoliko muškaraca, to je možda bio
moj jedini porok. Sad sam se ostavila i toga i pušenja i
normalno je da te strah. Jer nisam više
Krist, sad sam obična cura iz Bercenia.

Prepoznajem te u mnoštvu, prema nespretnosti i ruci koja ti se
trese kad, malo posramljena, napraviš selfie i plačeš
kao onog dana kad te muž prvi put pobijedio
u remiju. Ja sam kao ti. Koliko mi dopuste moći i razum,
spriječit ću da svome bližnjem učinim bilo kakvo zlo i bilo kakvu
napravdu. Ali što da radiš kad dotakneš dno?
O tome nam Hipokrat nije ništa ostavio napisano.
Nema potrebe da mi odgovoriš, ti si obična cura
iz Bercenia, jednog poslijepodneva osunčana na terasi
u Cabani jedeš čvarke i telefoniraš
da svojima kažeš kako si dobila novi posao
i da započinješ novi život, *la dolce vita.*

Čestitam, sad možeš puhnuti u svijeće.
Stavi ljetne gume i stisni gas,
ništa ti ne može stati na put.

Samo je tuga

Nije depresija, samo je tuga, udarac praznog mjesta u krevetu
gdje ljubav se pojavi i nestaje kao ekcem, crvena
točka na radaru mornara daltonista. Nije depresija, nego
radije razočaranje prožeto nježnosti jer znaš da ništa
ne razlikuje poluotvorena usta od užitka nakon
orgazma od usta neke djevojčice s upalom krajnika dok spava.
Moja ruka koja četiri godine miluje istog muškarca i
ruka nekog tenisača iste su: poružnjele, naotekle, ali odlučne.
Poslušne. Nekad sam znala izreći spasonosne riječi, sastaviti
prema uputama vesele androide, isplesti sigurnosne mreže za
akrobate,
ludnice i multinacionalne tvrtke. Moje je prisustvo bilo traženo,
doživljeno,
prolazila sam ispred senzora, i oni su me prepoznavali, dajući mi
vodu, sapun i svjetlo.
Sad me nitko više ništa ne traži. Odgovaram samo na mailove i
jednostavne naredbe

molim vas preuzmite karticu molim vas uzmite novac molim vas uzmite potvrdu.
Ali nije depresija, ni najmanje, čak ni zabunom, premda imam
srce od camemberta i, u nj zabodenu, zastavicu habsburškog glavnog grada
u koji se više nikad ne želim vratiti. To je samo tuga,
samo jednostavan demografski fenomen koji će nestati s nama. Ta gusta
magla koju djeca slikaju oko planine na satu likovnog i
bez koje bi pejsaž bio nepotpun. Tako da budi miran, nemoj se pitati
koji jezik govore ljudi u snovima majmuna, zapali još jednu cigaretu,
dođi kući kad god. Ovdje sam i čekam te, jer to nije
depresija, samo tuga.

Tuga glavonožaca

Imala sam 14 godina i sviđao mi se Silviu. Svaki put kad bi doma bila
galama, izašla bih da odnesem smeće, obukla bih majicu Puma, jer Silviu je bio veliki
sportaš i igrao je nogomet na okviru za lupanje tepiha s mojom braćom, tako da sam
naučila dribling preko glave i škarice, da postanem jedna od njih. Ogulila sam
koljena bezbroj puta, primila sam bolne lopte u
prsa, a jednog sam dana stala na gol i obranila Silviuov šut, a on je
bio među najboljima. I makar me boljela desna ruka, da sam mislila da
ću umrijeti, pravila sam se da mi nije ništa, povela sam se za prvom misli
i nastavila sam igrati, koga briga što mi je otekla cijela ruka
ako mi se Silviu nasmiješio pred svima? Ali doma led, bolnica,
majko mila, gips, doma, majko mila. Od malena sam vjerovala da
ljubav ima veze s patnjom, koliko možeš otrpjeti za
drugoga činilo mi se jedinim, pravim mjerilom.
Imala sam 17 godina, zatim 20, zatim 23, i izduraj poniženje i bol
zatim sam odjednom imala 28 i djecu i izduraj terapiju i tablete, jedni
kažu da neće pomoći, ali ja sam drugog mišljenja.

Sad sam u Napulju i ne želim se svega toga
prisjećati. Možda da ti samo malo opišem ljepotu
luke, žamor na Via Chiaia, užurbanost Španjolske četvrti gdje sam
pojela prženu hobotnicu i plakala sam razmišljajući da bi bilo bolje
da sam tada
primila gol i nisam sve krivo shvatila od samog početka. S misli o
svakom mini-mozgu u svakom od osam krakova, s osjećajem da je
ono što mi polagano klizi
niz grlo karamelizirana bol, s češnjakom i octom od crnog vina, što
je znak
da je kuhar vješt, zna kako rafinirati tugu glavonožaca.
Možda mi se zato i svidjelo. Na vratima restoranskog toaleta,
poster s Helenom Bonham Carter koja se drži s Edwardom
Nortonom za ruke
ispred eksplozija, kako sam se i ja držala prije nekoliko godina, ali
s drugim, kod zgrade općine. To smo mogli biti mi, Silviu, ali nije
nam bilo suđeno.
Majko mila.

Anita alvarez

Prošle godine, u lipnju, za vrijeme treninga
umjetničkog i sinkroniziranog plivanja na Svjetskom prvenstvu u
plivanju u Budimpešti,
plivačica Anita Alvarez, u dobi od 25 godina, zaranja,
ali se više ne vraća iznad površine. Mlado tijelo kreće se lagano
ka dnu, kao što tone spužva kojom perem suđe, pluta
nekoliko sekundi u sudoperu punom proljave vode, nakon čega je
upijena tekućina povuče prema dolje.
Prateći s ruba, njezina trenerica Andrea Fuentes
primjećuje da je Anita predugo pod vodom i smjesta se baca
za njom, spasivši je tako od utapanja.

Koliko mnogo je previše?
Koliko je vode trebalo dospjeti u tvoja pluća, Anita Alvarez,
dok netko ne shvati da nisi dobro?
Jedno ljeto, u Sulini, natjecala sam se u
ronjenju sa svojom braćom, da vidimo koliko
svatko od nas može zadržati dah.
Ja sam pod vodom najdulje izdržala, svi su se uzrujali.
Sad više nikog ne uzrujavam.
Na mene, Anita Alvarez, nitko ne pazi

s ruba, spreman da se ako zatreba
baci za mnom.

Ljudi misle da se profesionalni plivači ne mogu utopiti.
Ljudi misle da sam jaka, estrogen, *sangre caliente,* sila
prirode. *Mama leone.*

Ali oni ne znaju kako se uvečer gledam u zrcalu i velike suze
pojave mi se u kutu oka kao u manga stripovima.
Nekad sam zaluđivala sve muškarce sa svojom crvenom kosom.
Sada nemam šarma više od koker-španijela.
Sada, kad se približavam tridesetoj,
više se bojim hemoroida nego smrti,
znam napraviti zapečene patlidžane i pile u kokosovom mlijeku,
ali ne znam, Anita Alvarez,
kako je kad te izvuku van, noseći te u rukama, prema obali.

Sad je vrijeme

Prošlo je toliko vremena da sam uvjerena kako više ni ne znam
kako se to radi. Jesam li spremna? Znam li što raditi
s rukama? Da ja preuzmem inicijativu ili je bolje da me on pozove?
I svjetlo, ne bih li bila opuštenija da to činim
u mraku? Ti bi ljudi mogli misliti da je
riječ o seksu, a zapravo je o pisanju. O meni i
tom sve udaljenijem ekranu, na kojem se više vrte
Psići u ophodnji i Praščić Peppa nego
književnost, članci za doktorat ili pornići.

Prošlo je tri godine, prilazim ti,
moj laptope, kao bivšem ljubavniku, kao mješavina
stidljivosti, znatiželje i straha da
bi se u meni nešto moglo probuditi. Postojalo je vrijeme kad
su preplavljujući valovi kemijskih spojeva upravljali ritmom dana.
A postojalo je i vrijeme kad sve što sam od tebe tražila
moglo je stati u ruksak Glovo.
Ali sad je vrijeme kad su se ljubav i vitalnost,
želja i mladost preselili u
mozak, neku vrstu intelektualnog libida.
Nakon tri godine opet sam ovdje, iščekujući da se dogodi
poezija. Siri Hustvedt kaže da je u pisanju kao u
seksu, moraš se opustiti da bi mogao uživati, tako da

evo me, koliko je moguće prijemčivije, spremne prihvatiti
nove utjecaje, poeziju budućnosti, biti dijelom orbite
mladih danas, za koje je poezija ova očišćena
riba, dugo kuhana, ispražnjena od svega što bi moglo
podsjećati na nešto živo.

Prošlo je tri godine, ali tko je više milf,
fleksibilnija, više *gentle parenting*, više 69 od mene?
Mogu s tobom raditi što hoću.
Mogu ti jamčiti zaštitu osobnih podataka.
Ili te mogu ostaviti u kutu i tražiti te danima,
kao što radi moj sin s najdražom igračkom, i zatim
plakati i
udarati glavom o zid.

Toplina i struktura

Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj, tko najljepšu
depresiju u zemlji ima svoj? Opuštenih grudi, ali plave kose,
dobra sam u krevetu, imam i strast, i tehniku, zašto me
skrivaš kao spolnu bolest
za koju se praviš da je nemaš?
Ili ti je mama rekla da se ne petljaš s
pjesnikinjama, ili imaš previše obožavateljica i
ne znaš kako baratati s njima, ili možda
ti se ne sviđaju moje tetovaže. Ili nisi spreman
za ono što ja nudim: toplinu i strukturu.
Topli obrok, dobru genetiku, finu kožu.
Više od toga nećeš pronaći ni u svetom pismu.

Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj, gdje je davnašnji
muškaraca soj? Onih koji ti pridrže kaput,
koji te pozovu k sebi doma, žive s Freudom, budističkim
skulpturama ili mirisnim svijećama na radnom stolu, ali
odlaze krišom, ujutro, prvim metroom kao nakon
zločina, a ne ljubavne noći. U njihovom je kukavičluku
nešto opsceno, ima li još takvih poput njih? I kako ih možemo
izbrisati
iz antropocena? Ne brini, pitam za prijatelja.

Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj, koliko je do ljeta još dana broj?
Da izložim svoje tijelo istesano u teretani, da hvatamo daždevnjake
i da promatramo kako dišu preko kože, da im usput zavrnemo
vratom, da ih
boli svinu, da uginu, da minu kao što mine dim, kao
što se topi vosak pred vatrom. Da malo i drugi osjete kako je to biti
nitko i ništa, mali iznos koji izgubiš
u loš dan na kolu sreće. Sitnica. Uzalud se žalim i
teoretiziram, moje priče o ozdravljenju, o košmaru koji
ću svladati, nemaju nikakva učinka, kao što ni Mornar Popaj nije
nikog od nas uvjerio da jedemo špinat.

Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj, pitam te o stvari posljednjoj.
Što trebam napraviti za malo mira, emocionalnog
komfora, imuniteta, da se prestanem osjećati uvijek kao anomalija
samo zato što tražim istinsku privrženost. Za tebe sam najčešće
pijana šala, medalja s hrpe, ali pozivam te k sebi u
hipokamp, tamo gdje pohranjujem sjećanja i mentalne mape,
da uzmeš svoje igračke, nagon za samoočuvanjem,
obećanja i ukrasne biljke, dnevnik i da brišeš odavde
jer ja krećem s renoviranjem.

S rumunjskog preveli Ana Brnardić Oproiu i Adrian Oproiu

Manya Joshi

Manya Joshi, rođen 17. srpnja 1972. godine, istaknuti je marathski pjesnik. Usko je povezan s pokretom književnih časopisa 1990-ih, a napose s periodikom *Abhidhanantar.* Smatraju ga jednim od eksperimentu najsklonijih suvremenih pjesnika i predstavnikom postmodernističkog senzibiliteta u marathskoj književnosti. Zapažen je njegov doprinos marathskom pjesničkom pokretu nakon 1990-ih. Fasciniraju ga beskonačne mogućnosti teksta. Manya Joshi objavio je dvije zbirke poezije na marathskom jeziku, *Jyam Majya* (2004.) i *Bhagwan Trip* (2020.). Studirao je na sveučilištima u Mumbaiju i Oklahomi, živi i radi i Mumbaiju.

Oznaka

Žena je pala sa stabla
Glasno je pljusnulo
Sljedbenici jedne ideologije su pobjegli
Žena je pala sa stabla
Njezina je odjeća pocijepana
Gomila ljudi stajala je naokolo,
ta žena naokolo,
i stablo je stajalo
gomila ljudi
natisnula se,
ta žena,
na tlu
Žena je pala sa stabla
Pretvorila se u knjižnu oznaku.

Samo prodike

1.

Neki jedino vole Kumar Gandharva
Nekima, jedino Kumar Sanu*
Neki vole obojicu Kumara
Stari, samo zanovijetaš.

2.

Što su osiromašeni učinili za osiromašene?
Jedino borbe i pokreti, to je preživjelo,
Jedino poezija i pjesme, to je stremilo.
Stari, okreni se oko okretišta.

3.

Gomila je bezumna?
A kako se osipa;
S pukim riječima, pohaba se?

* *Kumar Gandharva je klasični indijski pjevač glasovit po vokalnom stilu i odbijanju isključivosti u glazbenoj tradiciji; Kumar Sanu je popularni pjevač, najpoznatiji po pjesmama koje izvodi u filmovima na hindskom jeziku. (Op. prev.)*

4.

Ja sam ulica
Ja sam grad, država, zemlja
Ja sam svijet
jedino

5.

Uopće ne postoje bivši osiromašeni
kao što je rečeno u prodici
Dokle god želiš, moći ćeš

JedinoJedinoJedino

Baš divno

1.

Seljak će posustati
Seljak će posustati
Dođi, O Vithalo,*
Seljak će posustati
Radnici su zbrisali
Grozno vrijeme
Strmoglavljene cijene
Majko Božja
Seljak će posustati

2.

Seljak uređuje svoj život
Po naumu Vithale
Kad ponestane vode
Prosperirat će od maslaca *ghee*

* *Vithala ili Vithoba je hinduističko božanstvo uglavnom štovano u indijskim saveznim državama Maharashtri i Karnataku. Jedan od oblika Višne i njegova avatara Krišne, najčešće je prikazan kao tamnoputi mladić kako podbočen stoji na cigli, ponekad sa svojom družicom Rukminom. (Op. Prev.)*

3.

Smjelo postavi pitanja
Neka sumnja ne prevlada
U selima, mjestima i gradovima
Potraži odgovore, raskrij

4.

Zadrži dah
Zgrabi ga, sveži
Živjeti –
zastati,
protegnuti, produljiti

5.

Pusti ako moraš
Nema lijeka
Vithala neće doći
A to je baš divno!

Super!

1.

Paradigma-okovan pas
užasno je ustrašen
Hajde, shvati

2.

Auto će ubrzo
pregaziti
tog psa
Bit će super!

3.

Vireći kroz krovni otvor auta
nedužni dječak
jednom rukom
stišće pišu
i šutira svog tatu

4.

U zadnji čas
netko je
pokupio psa

5.

Kroz krovni otvor auta
Dječak izlazi van
ta ta

6.

Na prozoru
neka se žena
smije
jebote
O, baš je super!

Paradigma-okovan pas
užasno je zabrinut

Yuyam*

1.

Yuyam Yuyam
Ti Ti

2.

Ti, ti
To je isto
To je potpuno isto

3.

Nakon što distanca
Između nas
Presahne
I dalje je isto

4.

Sjedneš na rub
brana je popustila
Ne želiš
taj trenutak,
ni ovaj
ni onaj

5.

Stuštiše se sunčeve zrake
Sve je spaljeno
Sve je progutala vatra

Bliže

Došlo je vrlo blizu,
Bojim se.
Također je zabavno,
korak po korak.
Upitno ublažavanje,
Profinjeno iščekivanje.
I dalje osjećam,
Mislim
Sad će doći,
Učitat će se.

S engleskog preveo Miloš Đurđević

Sanjeev Khandekar

Sanjeev Khandekar (1958) jedan je od najistaknutijih autora u suvremenoj marathskoj književnosti i kulturi. Njegovih posljednjih pet zbirki poezije objavljenih u proteklih petnaest godina, po sudu čitatelja kao i književne kritike, označilo je prekretnicu u marathskoj poeziji. Njegova prva knjiga, *Sankalp,* jedinstven je dokument o marathskom ljevičarskom svijetu koju je kritika ocijenila kao "dragocjenost"; tisuće primjeraka prodane su u posljednja četiri desetljeća i još uvijek je tražena kod mlađih čitatelja. Napisao je i roman *Ashant Parva,* a njegova knjiga eseja o suvremenoj političkoj situaciji *Rutusanhar* uvrštena je među najbolje političke tekstove na jeziku marathi. Afirmirani je vizualni umjetnik. Njegovi su radovi izlagani u uglednim galerijama te na festivalima u Indiji i inozemstvu. Kao umjetnik često surađuje s Vaishali Narkar, istaknutom vizualnom umjetnicom i svojom partnericom. Značajne indijske galerije objavile su brojne kataloge s njegovim radovima. Redovito objavljuje u časopisima, periodici i novinama na marathskom i engleskom jeziku. Samo o vrtlarstvu objavio je preko 200 članaka u prestižnim tjednicima i mjesečnicima kao što su *Sunday Observer* i *Inside Out.* Također je poznat kao društveni aktivist i povezan je s mnogim važnim društveno-kulturnim i političkim pokretima, nevladinim organizacijama i udrugama. Uređivao je časopis *Sujan,* prvo indijsko glasilo društvenih pokreta i nevladinih organizacija. Živi i radi u Mumbaiju, u Indiji.

Sve što želim učiniti (ulomak)

"Moj je otac umro
i bio sam ushićen
trublje su odjeknule
zvona su brujala",
započeo je grbavac svoju priču.
Prije nego što je itko upitao 'zašto', rekao je:
"Dovraga, bio je grbavac!"
Napeo je trbušne mišiće
i pozirao kao Mister Indije.
Svi su njegovi mišići vibrirali.
Šumili, šumili.
Kao stablo svete smokve zanjihano ljeti.
Opušteno.
Smireno i slobodno.
"A onda sam kamenom gađao svoju majku!"
"Pljunuo sam prijatelju u lice", nastavio je grbavac.
"Nakon nekoliko sati,
izlazi se iz gradskog područja.
Staza po kojoj je Buddha kročio
bit će kristalno jasna", rekao je.
Naćulili smo uši.
"I dovraga, od svih ljudi, baš se ona pojavila;
s hrpom e-pošte, ispisima
na kojima je zabilježeno koliko smo puta i gdje spavali!"
"A onda?", htjeli smo saznati.
"Bacio sam mobitel koji sam držao u ruci,
Pogodio je u bolno mjesto, i pobacio!"
Govorio je grbavac
Zatim rekao: "Izbriši!"
"Zaista želiš da bude izbrisano?" začuli smo proroka.
"Da, da, da!", rekao sam.
Doimao se pobjednički.
Otvorio je kantu za smeće
Prah si bio u prah se vraćaš.
Nijemo izvijanje crva
Jedino je to preostalo.
A onda je nenadano neki tip otvorio kapiju i ušao.
Psi nisu zalajali.
"VAN...!", rekao sam.
"Nisam poštar!", rekao je taj tip.
Psi ni tada nisu zalajali.

Uzrujan, rekao sam: "VAN...!", nastavio je grbavac.
Tip je rekao: "To sam ja, Profesionalni pismonoša,
Vrsta goluba."
Kad je to rekao, u ruci je držao pošiljku.
"Ovdje potpiši!", rekao je.
"Čitao sam sagu o Vishwamitri i Menaki",
rekao je grbavac.
"Prisjetivši se, sjeo sam prekriženih nogu
u pozu lotosa i sklopio oči."
"Tvoja je", mirno je rekao taj tip.
"Slobodno potpiši sklopljenih očiju,
Mi posvuda dostavljamo! Profesionalni pismonoša, vrsta goluba!!"
Tip mi je utrpao pošiljku u džep.
Potpisao sam sklopljenih očiju.
Kad sam otvorio oči,
Ugledao sam pošiljku punu svježih zelenih zapisa.
A profesionalni golub je nestao.

"Clostridia i fuzobakterija"

Sinoć sam usnuo čudan san,
U njemu sam bio bakterija,
A ti si bila druga bakterija,
Zamijetih da su me pronašli u uzorku nekog izmeta;
A tebe su pronašli u uzorku nekog voća.
Voće je pojeo On,
On je dao uzorak izmeta u mom snu.
Stoga me znanstvenici nazvaše izmetna bakterija,
A tebe su znanstvenici nazvali voćna bakterija.

Nas oboje u mom snu
U Petrijevoj zdjelici istine,
Gdje je postavljeno stakalce s uzorkom,
Prasnuli smo u smijeh,
I stakalce se razbilo
Rasprsnulo u sumnjivom oblačku.
Skandalozan san može biti,
Zbunjeni nad mutnim krhotinama
sukobiše se oko istraživanja,
natezali
Koga će kamo staviti.
Sud je dočuo za ovu svađu,
i zavađeni znanstvenici pođoše na sud.

Sud kao i svaki drugi sud, čak i u mom snu
odlučio je da sutra razmotri taj predmet i
naredio da podnesu uzorak juhe.

Znanstvenici se vratiše u laboratorij,
Ali za nevolju nisu pronašli uzorak,
I naravno da stoga nisu ni nas pronašli.
Čistačica je oprala pod,
Medicinski tehničar oprao je stol,
A Aya je razbijeno stakalce bacila u obližnju kantu za smeće.

Nakon tjedan dana
Jedan TV kanal
Ustvrdio je natpisom
Da smo oboje pronađeni.
Njihov reporter, rekli su;
Njihovi snimatelji, rekli su;
pratili su i snimali iz minute u minutu sve nas.
Prikazali su kantu za smeće,
Prikazali su izmet,
Prikazali su čak i kontejner za smeće,
Prikazali su voće,
Prikazali su veliki kamion kako odvozi sav otpad,
Prikazali su vozni park kamiona kako odvoze svo smeće.
A prikazali su i golemu planinu veličine Himalaje,
gdje je smeće odbačeno i prikazali su čitav planinski lanac
na tom smetlištu gdje se otpad prikuplja.
Prikazali su ekskluzivni intervju s čistačicom,
i govornu emisiju s medicinskim tehničarom, Ayom i
znanstvenikom.
Postavljali su pitanja zaštitaru na odlagalištu,
i pratili vozača u kamionu do njegove kuće i vrag će ga znati kamo
još.
Dobili su nekog krpara pa i ovcu gorske vrste,
pretvorivši moj san u grozničavu moru.

A zatim su jurnuli uzbrdo po brdima, reporter se za njima šepirio,
da pronađu stakalca s uzorkom.
Takva općina uvijek čuva sve zapise te im rekoše
da je otpad razvrstan i proizvedeno je gnojivo,
S njim je rekoše pognojeno jedno stablo,
a stablo rekoše, sponzorira jedna Korporacija.
Znanstvenici, naravno, tragaju za istinom,
te su pohitali u Korporaciju.

Korporacija se nakašljala i rekla im da dođu sutra.
Kasno navečer međutim Korporacija je
U izvanrednim vijestima u sitne sate
Objavila svoju tvrdnju
da su pronašli dvije bakterije zaslužne za uzgoj fantastične jabuke.
Prikazali su voćku u dvorištu, a crveno crven blistav plod zibao se blaženo
rastegnuvši korporacijski osmijeh široko i mudro u mom snu.

Te noći, u tom najčudnijem od svih snova,
Ubrao sam jabuku
I zatim je pojeo.
Ujutro sam baš ja dao prve uzorke izmeta,
A znanstvenici su zatim bili neizmjerno neizmjerno sretni,
Opet su me pronašli u uzorku izmeta,
Opet su tebe pronašli u uzorku voća,
Bilo je vrlo jednostavno da tada mene nazovu izmetna bakterija,
a tebe su nazvali voćna bakterija.

S engleskog preveo Miloš Đurđević

Claudiu Komartin

Claudiu Komartin rođen je u Bukureštu 1983. Njegova prva zbirka poezije, *Păpușarul și alte insomnii* (Lutkar i druge nesanice, 2003., 2007.) osvojila je najprestižnije nagrade za književni prvijenac (među kojima je Nacionalna pjesnička nagrada Mihai Eminescu). Objavio je i *Circul domestic* (Domaći cirkus, 2005.), koji je nagrađen nagradom za poeziju Rumunjske akademije, *Un anotimp în Berceni* (Sezona u Berceniu, 2009., 2010.) i *Cobalt* (Kobalt, 2013.). Također je koautor dviju drama i nekoliko antologija rumunjske suvremene poezije. Izbor iz njegovog djela preveo je na njemački Georg Aescht (*Und wir werden die maschinen für uns weinen lassen,* izd. Korrespondenzen, Beč, 2012), na srpski Ljubinka Stankov Perinac (*Vrpce potaman za balu mesa,* Treći Trg, Beograd, 2015) i na turski Gökçenur Ç. (*Bir Garip Roman,* Yitik Ülke Yayınları, Istanbul, 2015.). Uskoro će se pojaviti bugarska verzija *Kobalta* u prijevodu Lore Nenkovske. Od 2010. Claudiu Komartin je glavni urednik književnog časopisa *Poesis International* i Izdavačke kuće "Max Blecher". Član je rumunjskog PEN kluba.

Viaticum

Još jedan se čovjek danas bacio pod kotače metroa
jednostavno kao da se ispljuskao
vidio sam krv koja je curila između tračnica spuštajući se
hrđavim cijevima nekog hrđavog grada
juha od čovjeka koja izvire iz čovjeka curi
crni masni pramičak na rukavici od lateksa
ono što sam čuo bila je kosa
iščupana mirnoćom manijaka koji napada
samo u suton inače voli i više
s tupeom osamljivanja navučenog kao šešir
na veliku glavu ogavnog anđela
smije se gotovo kao nadničar koji se srušio pod kotače metroa
smije se gotovo kao živ čovjek pun krvi
zgađen nepodnošljivim svjetlom klaonica
nitko se ne smije nekažnjeno
nitko ne traži oprost i ne odlazi a da si pritom ne stavi
rukavice i ne napravi odvratnu
gestu
ali leševi nisu odvratni
ni kad ih lopatom skupljaš ispod kotača
blockbuster pred očima dvije stotine znatiželjnih ljudi
ne postoji budućnost a ni ja ne mogu mrziti
onoliko koliko mogu progutati od velike ljubavi
izjedena budućnost crna rupa probušena čarapa moje tijelo
bratski podijeljeno
radnicima i deformiranoj djeci
zakržljalima rođenima prije nego što im je bilo vrijeme
razdvojili su nas kao sijamske blizance
pilom sada se već pojavljuju drukčiji oblaci
i iz njih teče lateks
bijele noći i uvećane zjenice ili
bijele zjenice i tama oko očiju
nekontrolirani trzaji
ispod jasne linije koja razdvaja
dobru polovicu od prljave i nametljive polovice
kad grizeš dlanove kao kaktuse
kad ti dođe da psuješ da udaraš
izmaštan i pohlepan s preokrenutim očima
kraj tupe infuzije jasmina
da opružiš noge bez stida
pred muhama da i njih zgadiš dok te ne
opale

svom snagom po licu
kao u porno-filmu kao u snuffu
moram se slobodno kretati gramzivi vampir
ispod lampi iz kojih curi nešto masno
kad je praznik pri kraju i čuju se
sve blještavi krikovi pijanaca
morat ću uništiti sve što sam smatrao svojim
morat ću se kretati opaliti si
pljusku da zaboravim
blizinu ali prije toga udaljenost zatim
patnju i čekanje da zaboravim
da dodirnem si lubanju nepostojećim prstom kao maslačak
u koji se mrtvac sprema puhati

Na koliko se načina može voljeti

kao što voliš u trzajima
danima praznim trbuhom
kao u nekom glupom bildungsromanu

kao što voliš s crijevima dopola
uklonjenim

kao što voliš sa sondama u sebi s braunilom
sa cjevčicama koje ulaze i izlaze

kao što voliš s nogom koja visi kao
probušeni žlijeb

kao što voliš s oružjem na sljepoočici
i želiš urlati a da se ne čuje ništa osim

deranja iščupane pokožice
sssamo toliko

na koliko se načina može voljeti
a nijedan nije odvojen od puti

i netko da te drži za ruku
dugo nekon što zapadne sunce

i nitko da te ne drži za ruku
ni nakon što zapadne sunce

samo tumor koji će doći

i onaj u koga sam vjerovao oslijepi nas gurne
jednog po jednog u klozet.

Nokturno na zidu

tko stari s nama
        stari protiv nas
i tko je umro prerano
        također je umro protiv nas.

"uzmi alate iz lijesa i prevrni mrtvaca
        licem nadolje", savjetovali su nas stari
ali ćemo s tim mnoštvom živih
        kojima pripada sve?

prabaka je skinula uroke urokljivog oka, straha, pritiska,
        ognjice, krtice, crnog prišta, plača i
sunčanice, moji stihovi ne skrivaju ništa i ne liječe
        ni od čega.

biografija, djela i dani, klanci koje je bog napustio —
        i ja, u takvim noćima, ako sam ikad i znao
bolje, nakon toliko blefiranja, izbjegavanja, hinjene opuštenosti,
        više ne znam.

Blago onima koji

okreneš glavu za trenutak i više ne nalaziš svijet
gdje je bio: stvarni grad kao rasuti san, legendarna
savršenost krhkih gesti, noć si krči put mačetom
kroz magle, upaljač ti se upali iz trećeg pokušaja,
i činiš to kao da nešto ovisi o tome, žeravica na tvojim usnama
i vulkani na islandu, svejedno spavaš li ili je to san majmuna
tvrtke na velikim aerodromima neće te utješiti: blago onima koji
su vidjeli
afričke leptire kako nakon ponoći nahrupe na zrelo voće

u mariupolju nas netko možda čeka — mir
u moskvi si je sloboda odavno prosvirala glavu — mir
u podzemlju koje su iskopali slijepci — mir

u labirintu ulica u predgrađu smijemo se šalama nekog
neurotičnog arhitekta — mir
u meni netko polagano povlači zavjese, rolete su spuštene, moj
um — mir
u svijetu je sve ono što ne mogu razumjeti, gledaj ovog nespretnog
anarhista i smij se
u tanjuru glava, uvaljana u kukuruzno brašno, trzne se
stidljivo ispod mašinerija koje zamrače nebo.

*

piši ti sretniče jer endorfini
ti pumpaju u mozgu piši ti koji si dobio na lotu
i koji vodiš hrtove u topotima aplauza
vrtlara piši ti pedantni draguljaru i ti sultanu poskoka
o sreći kad silazi iz podočnjaka kao što se
otvaraju orhideje kad pritisneš gumb
kao što izgubiš razum kad pritisneš drugi

Protu-relikvije

da i mrtav budeš neznatan
da te kanseliraju bakterije i crvići
s okvirnim poznavanjem
deset zapovijedi
da se u lijesu dobiju
prijetnje bombom
uslijed kojih putrescin i kadaverin
odgode još dan ili dva
intervenciju na
ratištu lešine
da za stolom objeduješ s bigotnim
mikroorganizmima
zaokupljenima običajima susjeda
koje su se sklonile u tuđe trbuhe
da duhovi zuba otrgnu
od mesa koje si nekoć toliko cijenio
toliko odjeće i skupe šapke
masti gelovi losioni itd.
da psuješ i kad ti preostane tek ostatak čeljusti
kad više nema ni usana
da iz njih izađe barem neka priča
instagramiva

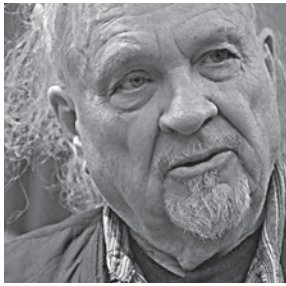
u kojoj drsko svjetlucaš
s podignutim srednjim prstom
ispred objektiva
kao sultan
kao zadnja luda što se zabuljila u raspuknuto
ogledalo zemlje
nemilosrdne
i slijepe

The zombies

Tada sam se bojao da bih mogao biti
sretan
a da nikada za to nisam bio spreman:
kako ću prihvatiti
to da starim uljuljkan u samozadovoljstvo
koje je svetica i
varalica
kako ću se snaći u ovom tijelu s
boli i starosti
umanjenjem
uništenjem
zbijanjem jezgre u sebe samu
i za sebe
pod pritiscima ubojitima za svako biće
koje je kadar da sadrži barem
mrvu duha?
ne ispunjenje ovisno o simulakrumima
ne etikete niti
uživanje u dobru koje je samo
kemija i samokontrola.
zastarjelo tijelo, tvoja prva izdaja došla je
iz crijeva.
i, kao da to nije bilo dovoljno, to ljeto
opet su nas napali
the zombies

S rumunjskog preveli Ana Brnardić Oproiu i Adrian Oproiu

Kerry Shawn Keys

Fotografija: Edmundas Babenskas

Vrelo poezije **Kerryja Shawna Keysa** nalazi se u Apalačkom gorju, u urbanoj Americi, Indiji, Brazilu i Litvi. Od 1998. do 2000. godine predavao je teoriju prevođenja i kreativno pisanje kao izvanredni profesor na Fulbrightovoj stipendiji na Sveučilištu u Vilniusu. Djelo mu se kreće u rasponu od podplaninskog lutalačko-pastoralnog stila i urbane reciklaže preko kazališno-plesnih komada, *flamenca* i knjiga za djecu do meditacija uz *Dao De Jing* i polifone epske poeme smještene u Indiju. Među novijim naslovima su mu: *Pienas* (pjesme u prozi, priče i drame), Kitos Knygas, 2013.; *New Poetry from China, 1917-2017,* prev. s Ming Di, Black Square Editions, 2019.; Black Ice, Black Spruce Press, 2020.; *Fetišas (The Fetish),* Bazilisko ambasada, 2020.; *Shoelaces for Chagall, Selected Love Poems,* dvojezično izdanje na engleskom i njemačkom, Bübül Verlag, jesen 2021.; *Seasons At The Patch,* Black Spruce Press, 2023.; *Alphabet of Dreams,* Bazilisko ambasada, 2024.; *The Promiscuous Moon/**Луна беспорядочных связей*** (ruski), Daktyl Press, Almaty, Kazahstan, 2024. Keys je 1992. godine od Pjesničkog društva Amerike dobio nagradu Robert H. Winner Memorial Award, a 2005. nacionalnu stipendiju za književnost Nacionalne zaklade za umjetnost. Bio je dobitnik Fulbrightove stipendije za afričko-brazilske studije, član je Litvanskog udruženja književnika i PEN-a. Pisao je dvomjesečnu kolumnu "Pismo iz Vilniusa: Istočna/Srednja Europa i izleti drugamo" za *Poetry International* Državnog sveučilišta u San Diegu. Također prevodi s portugalskoga. Ambasador je svjetske poezije Republike Užupis i vitez Reda srebrnog češnjaka Republike Užupis.

Melankolija

Sada smračuje se, kćeri.
Motrim kroz prozor samotnu brezu
za koju nekad si spretno vezala gumu
da ljuljaš se amo-tamo, amo-tamo
u sunčevom svjetlu ljetnoga zraka.
Danas rijetko još dolaziš ovamo,
a kada dođeš, ostaneš u kući,
prikačena za glazbu s moba, nesvjesna
kako sad je mračno i kako
ja tu sjedim i motrim kroz prozor brezu
gdje nekad si ljuljala se amo-tamo,
amo-tamo u cvatu ljetnoga zraka,
i gdje nekoć je konop bio vezan za gumu
i stablo, a ti se ljuljala nesputano
pod krošnjom divotne bijele breze
što pratila je djevojčicu, vjetar i mene.

Bijela božica

za Mykija

Luna Luna kliče on
ushićen uvijek ko njegov otac
kad vidi neprocjenjivi biser
gdje pupa s večeri na nebu,

mada ono što ga zbilja opčinja
grud je od kružne svjetlosti
što zrači okruglo i čisto
s optočenog prozora
na stubištu kroz noć.

Luna Luna opet kliče
ushićen uvijek ko njegov otac
kad ponavlja *Moon*, zvučni slog
zbog čije zlatne je oblosti
slijepi Borges zavidio engleskome.

I mada moj sin sjeni svoje dane,
zatočen poput uredne školjke,

uzdignut u kumulusu kostiju
što čuva ga u nevinom skladu,

molim se da jednog dana
ko Venera razbije ljušturu
i izbaci taj usađeni biser
i rastavi ušančeni svijet
umjetnog od zbiljskog.

Luna Luna, satrven onkraj čežnje
klicat će i dalje, a on će zaklinjan doći
kao blistav plod da lebdi blizu, zamalo
izvan dosega, i on će, posrćući ko ja sada,
kleknuti pred njegovim veličanstvom.

Kamen međaš

Tamo koči se kamen međaš,
spomen-opomena za neke
što možda su kročili prijeko ne znajući
na koji teritorij stupaju,
ostavljajući svoja mjesta za sobom.
Tamo je cvijeće uvijek u cvatu,
životinje i ptice zbore žargonom
čovjeku nezanimljivom i nedohvatnom.
Katkad priđu kamenu
tražeći davno minuli svijet.
Jedan sam od njih, u genima mi pomalo od svega.
Lipi moj lipi moj čujem se gdje cvrkućem
iako ne znam što to znači.
Možda su ostaci balade o bombardiranju.

Uz rijeku Tinto

s Pacom de Nadom
siguiriyas

Vidjeh te u Huelvi
Vidjeh te u Huelvi
Izgubih srce toga dana
Izgubih srce toga dana

Gitara je gorjela
Suknja tvoja plamen cvijeća
Vidjeh te u Huelvi toga dana
Cvijeće i krv toga dana

Aiyiyiyiyi Cvijeće i krv toga dana

Usne ti ko ruže bjehu
Usne ti ko ruže bjehu
Gitara ode u rijeku toga dana
U ružu rijeke toga dana

Aiyiyiyiyi U ružu rijeke toga dana

Ljubila si ga uz rijeku
Ljubila si ga uz rijeku
O smrti, usne ti bjehu noževi toga dana
Noževi radosti toga dana

Idem kući. Idem kući.
Poljubio je rijeku toga dana
Voda je svirala gitaru toga dana
Ne prolazi mi kraj vrata, ljubavi, ne prolazi mi kraj vrata

Moja je tuga veća od noći
Veća od noći, ljubavi, moja srdžba
Moje suze rijeka od željeza, ne prolazi mi kraj vrata
Ljubavi moja, ne prolazi mi kraj vrata

Aiyiyiyiyi Ljubavi moja *Aiyiyiyi*
Ne prolazi mi kraj vrata!

Oni mjere vrijeme

oni mjere vrijeme na svoj način
oni mjere krv
oni mjere smrt
unutar rodinih krila
unutar muhinog bila

oni mjere ozon iznad Rusije
monarhe u letu za Meksiko
sakaćenje na tajnim lokacijama

kubne metre zaljeva Guantánamo
Kozake i Tatare na Krimu

oni mjere smrt

oni mjere koliko metara do kraja svijeta
oni mjere koliko je tamo klizavo
i koliko se daleko može pasti na oblačan dan
oni mjere tjelesnu toplinu mučenih
krvni tlak posteljice i štakora i djece
koliko treba da se prizna nedužnost
koliko treba da se bude nedužan
koliko treba da se prizna krivnja
koliko treba da se propjeva
koliko treba da se ubije
koliko treba da se bude anđeo ili svinja

oni mjere smrt

krvarenje na smrt
padanje u smrt
gušenje na smrt
mlaćenje na mrtvo ime
preklinjanje za smrt

i onda
i onda oni odluče
i onda oni odluče da izmjere mjeru

i tako oni krenu na Dogone
ali dron tamo stigne prije njih
psi su svi mrtvi
seljani su svi mrtvi
sela nema nigdje na vidiku
zvijezde su natjerane u obor i spaljene.

Skloniште od bombi

Moje bjeloočnice sintetiziraju
treperavu paučinu što obavija
dimom zacrnjeni strop i šutu
provizornog skloništa od bombi
dva puta dva metra u starom podrumu,

rijetki trenutak klaustrofobije
reprizira se u utvari španjolske
mahovine što visi, lišaj poput lâsā
filigranskih visilica što češu mi glavu,
prodiru u prestravljeni režanj mog mozga

gotovo kukavičjim, nježnim dodirom
nečega posve tuđeg, ali odveć bliskog
mojoj bespomoćnoj mašti da bi tješilo
dok ćutim gdje kosa ti mije moj leš.

Plesačičin nektar

"tarati"

Vratit ćeš mi se
kroz vodu
ne kao riba
iz jezera ili lagune
nego kao cvijet
na polovici školjke
u svitanje
prekrivena rosom

Zaplivat ću tu
u ovom ribnjaku
privučen medom

uronjenim u jantar

milijun godina

Razredi

za J. L. B.-a

iz nesigurnog, povjerljivog priručnika

Organizmi se dijele na:

1. one koji pripadaju Generalu
2. amputirane
3. između avionā i oceana
4. pripitomljene
5. one koji sišu žabe
6. koji se izbliza ne mogu vidjeti
7. izvučene na suho
8. poučne
9. crvene lučke štakore s buhama
11. neuvrštene u buduće klasifikacije
11. kukavičke
12. ptice jednokrilke zapletene u mrežama
13. izumrle
14. obojene vrlo oštrim nožem
15. et alibi
16. one koji su netom slomile kosti
17. koji izdaleka izgledaju kao okrnjeno jaje.

S engleskoga preveo Dinko Telećan

Miguel Rodríguez Monteavaro

Miguel Rodríguez Monteavaro (Bual, Asturija, 1990.) pjesnik je, glazbenik i jezikoslovac koji je doktorirao asturijsku lingvistiku na Sveučilišta u Oviedu/Uviéu, gdje trenutno radi kao istraživač. Objavio je sedam knjiga poezije, među kojima se ističu *Trenta razoís pra nun medrar* (Trabe, 2010.), dvojezična zbirka *Oi, que diz mamá que volvas / Hey, mom says come back* (Gobierno del Principado de Asturias, Impronta, 2023.) i *Cortar pescado en Manila* (Afundación, Xunta de Galicia, 2024.). Na temelju svoje zbirke pjesama *A lluz, Orión e a nova lluz* (Disbauxa, Barcelona, 2024.) razvio je istoimeni A/V pjesnički performans, u kojoj se ističe oralnost na zvučnoj i vizualnoj podlozi. Osvojio je i brojne književne nagrade i rezidencije te bio dobitnik na javnim natječajima; tu su među inim nagrada Asturias Joven de Poesía (2019.), I. nagrada za poeziju Ría del Eo (2021.), rezidencija Asturies (2021.), rezidencije za izvedbene umjetnosti Laboral Ciudad de la Cultura (2022.), nagrada Xuan María Acebal (2024.) i nagrada za poeziju Afundación (2024.). Godine 2023. dobio je potporu za književno stvaralaštvo od Vlade Kneževine Asturije te osvojio prvo mjesto u kategoriji poezije na natječaju za subvencije stvaralaštvu Ministarstva kulture Španjolske. Rodríguez Monteavaro je koordinator i direktor Ciclu de Poesía QED u Oviedu/Uviéu (Asturija), a njegove pjesme, izvorno pisane na galješkom i asturijskom jeziku, prevedene su na španjolski, engleski, kineski, svahili, švedski, kanada, poljski, okcitanski i francuski. Sudjelovao je na festivalima i recitalima poezije u Španjolskoj, Poljskoj, Meksiku, Hondurasu, Indiji, Keniji itd.

Orión II: Cegueira (II)

pričajte mi o stremljenjima, o ljubavi, o bitkama,
o osvajanjima, o obrascima vremena,
o svijećama, o večerima
kad više neću biti s ocem,
posljednjim govornikom dalmatskoga,
o mjesečini kad blago se ledi,
o tom kako hodam kad ustanem,
al nikad-nikad ne pričajte mi o poetskoj pravdi.

kraljevi svijeta, očevi naših zaljubljenih,
omega mužjaci što ravnaju pokretima kipova,
osuđuju sve nas periferne ljude
na živote bez svjetla, na zavidno sljepilo.

ako zbog ljubavi moramo osjećati krivnju,
koliko trpjeti treba zbog mržnje?

Orión I: Brillo, Auxe (VII)

ti odmjeravaš me
očima u vodi lišenim topline i misliš
kako snažan muškarac! ne plače i ne kaže ništa!
a ja ti moram reći rukama i zubima
i sasvim neskladnim držanjem da sam
jak izvana, ali krhak iznutra.
i zbog toga razbijam stvari i razaram živote
i ozljeđujem ljude i životinje
i ulijevam malodušje uvredljivim komentarima
i zbog toga se ponašam kao zloduh u fazi širenja.

ti barem možeš plakati iza glasa,
ti barem možeš udarati glavom u zid i misliti
jao, jadna ja!
ne kao ja, čovjek koji je zamalo slijep, koji
nema prostora da se preda, tako jak i velik
da ne stane ni u jedan hitni poziv.

ti barem možeš ići u beskrajne šetnje,
držeći se za prsa kao sumanuta na trgu
prije nego što me upoznaš, na obali mora,

u starom gradu, urlajući po uglovima
zašto? zašto ja? zašto bih morala
ostaviti svoga voljenoga?

ti odmjeravaš me,
ali što mi sada ostaje?
biti sveti marko budućnosti, jona
krist kralj karnevala, munja u popustljivim
osmijesima mojih drugova.
crvena i zelena svjetla u lukama
polako će postajati
najprije siva i poslije neprozirna,
neću više znati ući u predsoblje svoje sobe.

ti me i dalje odmjeravaš
kao kakvu kukavnu sliku
kao pokisloga golijata
kao planinu što se raspala.
ti me i dalje odmjeravaš
očima u vodi lišenim topline i izgovaraš:
ali kako je to snažan muškarac bio!
i ja ti moram ponoviti rukama i zubima
i tim tako neskladnim držanjem
da zbog toga razbijam stvari i razaram živote
i ozljeđujem ljude i životinje
i ulijevam malodušje uvredljivim komentarima
i da zbog toga se ponašam kao zloduh u fazi širenja.

IX

prihvati me kakav jesam, kažem dami s kojom ratujem osam godina,
prihvati da nikad nećeš moći izaći iz ove kuće osim s nogama naprijed.
ona šuti i opet kriči. oni s gornjeg kata također se svađaju zbog nas,
ali ja lupam metlom o strop da ne budu tako bučni kao mi.

prijetim, ali ja sam kukavica. ona meni prijeti odlaskom
i ja joj vjerujem i rasplačem se kao da o njoj ovisi
ono malo sklada što ga u ovo vrijeme nisam uspio postići.
udarim o stol jedanput i dvaput i brojim sate prije povratka na posao,

gdje mi prljavština i razočaranje služe kao atomsko sklonište u životu što se urušava.

svađamo se oko običnih problema, iako si uvijek iznova ponavljam
da je naš brak bez konzumacije samo ishod nužde.
njoj je trebao dom, meni nježnost. bila je sa sestrama jedne vrele noći kad sam nabasao na nju.
oboje smo se znojili i pogled nam nije bio suvisao.
moja kuća vonjala je po ribi, u stropu su bile rupe kroz koje dopirala je dječja graja
i dvadeset kvadrata moga raja nisu izgledali kao nirvana-eden
(vonj svega i plijesan bili su najgori, bez sumnje).
počeo sam pisati tek kad je ona došla u stan.

ponavljam: prihvati da nikad nećeš moći izaći iz ove kuće osim s nogama naprijed,
prihvati da nećemo moći preživjeti ako ne učiniš nešto od sebe.
lovi barem,
nezahvalna mačko, miševe koji nam grickaju hranu.

III

poništavam u sebi sjećanje na ono što smo bili,
ali to ne znači da niječem da bili smo najjači za radnih dana.
radim u ritmu. uzimam, režem, čistim, režem, čistim, izvolite.
i dalje poništavam to sjećanje u sebi.
pokrivam ga sve dok posjeklina
ne prestane krvariti.

VII

u našim kulturama postoji povijesni strah od vode koji tjera na razmišljanje,
to više što se većina naših nesreća događa
dok stojimo s nogama na zemlji.

XXI

da bi čovjek iznova sastavio pepeo sebe mora znati kako je izgorjela tvar od koje je pepeo nastao.
sa sviješću o razlozima izgaranja moći ćeš se preporoditi.

PRIMIJETIO SAM da kuća noću
škripi ali to sam pripisao duhovima
znam da su bili tamo da su me uvijek
pratili iako ne posvuda
kad sam otišao iz roditeljske kuće nije ih bilo
kao ni u visokoj smirujućoj vatri gledaj sjene
baršunasta noć i djevojka iskričava i mumumucava
također nisu branile tezu o supermoćima
rijeka ibias ekstaza u barceloni i fotelja
kuća je urlala upomoć govorila je voda govorila je
ne znam se popraviti sama potražite upute
kuća nam je zatvorila vrata
ali ne bi ostavila otvorenu rupu da nije bilo
duhova koji su je držali
počeo sam predviđati počeo sam je voljeti i oslobađati se
mlaz riječi osjećaj povezan s mrežom
udica koja probada zemlju i naše grudi
kuća se jadala
a mi je nismo znali razumjeti

POKLANJAJU MI bisere i uvjeravaju me
da ih uzmem da stavim svoju torbu
na stubišno odmorište gdje će oni
ostaviti kruh od kojeg ću rasti
odsad nadalje uvjeravaju me da
odbacim jaz kako bih raspravljao o svojim načelima
i kako bih se trošio dok ne ostanem izglačan kao oblutak
poklanjaju mi bisere da uguše glas siročadi
koji imam u sebi i vode me
za ruku i tjeraju da se smješkam i pokazujem
pažljiva blaga ptica koja podiže kljun u znak suradnje
pružena pomoć naklonjena je tome da pohodim
svetkovine bez vjenčanja rođendana ili pogreba
dar u obliku bisera koji će mi genijalno stajati
na ušima koje već su beživotne ili u novčaniku bez prostora
kako bih trošio više no što ima na računu koji teče
udjeljuju mi nagrade i ja ih odbijam
lašte ih i ja ih opet brusim umataju ih
i ja ih slažem dotjeruju me ukrašavaju me
brazde među mojim prstima bonsai vulkanā
križ na krovu prikriveni izdavač
raduju se mojim uspjesima na polju života
i ne znaju za zelenu patnju koja me obuzima

poklanjaju mi bisere i ja ih odbijam
siročadi ne trebaju dragulji

S asturijskoga preveo Dinko Telećan

Anja Utler

Fotografija: Aleksandra Pavloff

Anja Utler rođena je u Zapadnoj Njemačkoj 1973. godine, a nakon godina provedenih u Beču, Pragu i Regensburgu, trenutno živi u Leipzigu. Radi kao pjesnikinja, esejistica i prevoditeljica (Anne Carson, Mila Haugová i dr.) Anja Utler razvija poetiku povezanosti, u ekološkom i vremenskom smislu, ali i u pogledu međuovisnosti misli, emocija i tijela, razumijevajući poeziju kao vizualnu, auditivnu, ali i performativnu umjetnost. Najnovija izdanja Anje Utler su *kommen sehen. Lobgesang* (2020) — poetski monolog iz budućnosti nakon katastrofalnih klimatskih promjena — i *Es beginnt. Trauerrefrain* (2023), knjiga koja, kroz poeziju i esej, istražuje emociju tuge od početka ruske invazije na Ukrajinu. Anja Utler dobitnica je prestižnih nagrada za poeziju (npr. Ernst-Jandl-Preis 2023, Peter-Huchel-Preis 2024), a njezin rad preveden je na više od 20 jezika.

Započinje. Refren tuge

1
Započinje dan.
Bio je neizbježan.
Biljke nasukane
na svjetlu; reagiraju

2
Započinje dan,
oči se više ne sklapaju
sasvim. Nastavak je i
conclusion. Najčešće ne.

4
Započinje dan
i prirodni zakoni
vrijede. Moja voda vrije
svojim tokom; sunce.

5
Započinje dan
na svim stranama. Zid i
svjetlo. Straga
kozmos se razlijeće.

128
Započinje dan;
Dlačice koprive i
rasprslo nebo;
grlo ustukne pred čajem

131
Započinje dan,
ulazi u srce. Od
gumenih niti.
Prođe li koja, škljocne.

6
Započinje dan.
Stopala nalaze pod.
Ruka nađe stol.
U glavi leže riječi.

132
Započinje dan.
Riječi su news *shuttleovi,*
od jučer, prekprek-
o očekivanom: ništa

141
Započinje dan,
Okrenem se, i ondje
je danas

148
Započinje dan:
Syzmborska ponavlja: *Ne-*
ki ljudi u bijegu
pred nekim drugim ljudi-

149
Započinje dan:
-ma (...) ostavljaju, opet,
neko svoje sve
što imaju: kokoši;

150
Započinje dan:
kreveti; netko će im
stati nasuprot, samo kad,
tko (...) i s kakvom namjerom

151
Započinje dan:
će se još desiti; što; što
će se još desiti
neki dan će — zatrt će

152
Započinje dan:
Zrcalo od *vatre;* vatra
k´o putokaz: šuta
krateri vrste buke

153
Započinje dan:
putokaz, putoKaz *Ne-*

ki prognani u
mjesta progona ex-mjesta

126
Započinje dan
jer svjetlo ne okreće plamen
šiklja da oči
ne ničU ipak vide

154
Započinje dan
drugim ljudima

125
Započinje dan —
nije sve. od jučer. tu.
– kao da se može
preprskati nadoprsk-

155
Započinje dan
drugim ljudima. Ljud čita
huškati, čita:
je *činiti da mrze* (kauzativ)

156
Započinje dan
čita: *tjerati na progon*
Ljud: pretresa tra-
ži ruku, da je pruži

157
Započinje dan
još jedan ljud zametne
dobru ruku jel
u vazi cijepa li dlake –

160
Započinje dan
u klaonici, u još praznim
školama i šumi,
raznese svoj *juriš!* u *bježˋ!*

107
Započinje dan.
Trebam biologinju;
da mi potvrdi
mržnja=gljiva, tzv. slaboumka

161
Započinje dan
u sjecištu točno|točno? — *Lo que*
te pasa a ti,
nos afecta a todos –

130
Započinje dan
dekom omotanim ra-
menima dvije
udice za *odsutnost*

S njemačkoga prevela Vanda Kušpilić

Selahattin Yolgiden

Selahattin Yolgiden rođen je u Istanbulu, gdje i živi. Pjesme su mu prevedene na engleski, njemački, talijanski, nizozemski, hrvatski, srpski, švedski, grčki, mađarski i bugarski jezik. Član je uredništva časopisa Çevrimdışı İstanbul Literature Magazine i međunarodnog pjesničkog festivala Offline İstanbul International Poetry Festival. Objavio je sedam pjesničkih knjiga te primio više književnih nagrada.

Balthus

razgovaram s djecom koja lijes nose
na sasvim zelenom rubu puta
o tome jesu li anđeli dječaci

koza zaljubljena u stablo naranče
koja je odavno selo napustila
s koferom od vlastite kože

kad o podneva zvona zazvone
djevojke svoju ženstvenost slanim vodama ispiru,
osuše, vješaju i nude na ljubljenje

dva kostura koja ljubuju
na rendgenskoj snimci u doktorovim rukama
"zaboravljamo da smo samo hrpe kostiju"

ispiru se s vodama koje s prepona teku
trešnje, na krevetu koji plime tijela prati
jedan jedrenjak, na otvorenom moru, u oluji, zaostao, šteta je.

no započeo sam sve završeno
mnogo započetog nisam završio
ono što sam tkao, sanjao, ljubav vodio...

usne koje si mi nudila poljubio sam
preostale trešnje na tanjuru dovršio sam

Johann Sebastian Bach

erbarme dich — st. matthew passion bwv 244

smiluj se
jer otkad sam se s bogom rastao
u moru krvi plivam

jer oči jelena
od tuđih ruku stradalih
meni svijetle noćima

jer ako još malo razmislim
biti me neće, a dobro je
što nemam tog ovna, koji bi me preko sirat ćuprije prenio

i kad iz bilježnice brišem jednog za drugim
one koje sam izgubio
smiluj se, ja od tebe dolazim.

niz lice mi teku ljudima upućene kletve
ne pokušavam više sakriti svoju bol, odustao sam

Jer oduvijek pepeo sam bio, a sad sam buktinja.

***

probudivši se gledaš one koje voliš: srce je u klještima raka.
mačja dlaka. sunce koje se na otoku budi. ne bludi.
nikad nije viđen povratak pepela svojoj srži.

smrt, sanduk u koji si se zaključao. na pločnik naslonjen konjski kesten. uzaludan. sjetio si se da ima jedno mjesto, kažu daleko.
smrt.
ne izgovaraj glasno. zavežljaj kiše u kojem krhotina ima.
zborna mjesta potpuno prazna.
imao si neko ime, naravno, na koje si se odazivao.
odjeli kemoterapije, narovi koji se crvene, na tvom tijelu
makrame koji je rak vješto ispleo. u rukama ti goljenična kost
prapovijesnog travara
kana šamana. ako netko bez razloga želi biti obješen
neka dođe. gad.
najveća si prepreka samome sebi.

u kavez su te zaključali. noć. na obredu prihvata duša ti si onaj
kojeg su odbili. kopija nalikuje originalu no loše je kada original
nalikuje kopiji.
magla. dodirom kušaš nektar javora. do jutra na rukama
slijepca. loše je imati oči i biti
slijep, biti slijep i vidjeti čudo. ne govori.

u rupu su te uvukli. toplu i sklisku. skuhali, smanjili i
u smeće bacili.

mene su za mačku vjerili, kosu mi mirisima
premazali. a onda u mlijeko ukopali.

Richard Wagner

Parsifal: prelude to act 1

kandže vjetra
u meni pružen mrtvac,
kucka pisaća mašina
ne radi joj a

odustao sam od riječi bogova
stvorio od puste sjene
proroka koji će svoju knjigu napisati

listopad je mjesec nemirnih
požutjeli ručnici, poderane karte,
samačke kuće mirisa slabina,
na ulaznim vratima đačkog doma
objesila se žirafa, trupla službenika
i istanbul
netko na plaži pleše od mjeseca srpnja

sasvim novo slovo s na tipkovnici
govori mi da si me zaboravila

Smrt glasa ne čujemo

smrt glasa ne čujemo
no u ušima nam hropac
lutaka koje uvečer s konca oslobađamo
i poliježemo na sećiju

vidjevši ju oči zatvaramo
i pod jorgan skrivamo
tu sjenu koja nam se obraća imenom

u daljini ljeto
brnistre sasušenih grana
ka nebu streme
večer, skidamo svijest i na pikatabari vješamo
kako bismo u snovima svoju budućnost ulovili

ne slušamo, inače, ako nam vidovnjak kaže kada nam je mrijeti

Solun, 2017

S turskoga preveli Helena Vodopija i Miroslav Kirin

Međunarodni gosti

—

Versopolis

Versopolis je europska platforma za poeziju koju podupire program Europske komisije Kreativna Europa, čiji osnovni cilj je stvaranje novih prilika za europske pjesničke glasove. Među jedanaest pokretača platforme bilo je i Goranovo proljeće, a projekt danas, s više od četrdeset partnera iz trideset i pet zemalja, zaokružuje svojih prvih, uspješnih deset godina. Stvaranjem jedinstvene europske platforme Versopolis novim, perspektivnim europskim pjesnikinjama i pjesnicima koji su iz nekog razloga ostali slabije primijećeni izvan svog izvornog govornog područja nastoji pružiti priliku za postizanje međunarodne prepoznatljivosti. Versopolis funkcionira na temelju razmjene autora među partnerskim festivalima koji su uključeni u projekt. Pozvanim autorima objavljujemo knjige s izborom iz poezije u hrvatskom prijevodu, uz izvornik i englesku verziju. Knjige pjesnika koje predstavljamo u nastavku dostupne su kao besplatna festivalska izdanja.

VERSOPOLIS

Halyna Kruk

Halyna Kruk (1974) ukrajinska je spisateljica, povjesničarka književnosti i prevoditeljica. Autorica je sedam pjesničkih zbirki: *Odrasla* (***Доросла***) (2017), *Ko/egzistencija* (***Спів/існування***) (2013), *Lice izvan fotografije* (***Обличчя поза світлиною***) (2005), *Tragovi na pijesku* (***Сліди на піску***) (1997), *Putovanja u potrazi za domom* (***Мандри у пошуках дому***) (1997), audio-knjige *Bukvar* (***Буквар*** */ BookWar*) (2023) i *Događa se i ne prestaje* (***Стається і не перестає***) (2024), zbirke pripovijedaka *Bilo tko samo ne ja* (***Хто завгодно, тільки не я***) (2021) i četiri knjige za djecu. Njezina djela su uvrštena u brojne antologije i prevedena na više od 30 stranih jezika, a među njima i uknjižene na engleskom, pod naslovima *Kratki tečaj Molotovljevih koktela* (***Короткий курс коктейлів Молотова*** ili *A Crash Course in Molotov Cocktails*) (2023) i *Gubeći živjeti* (***Втрачаючи, жити*** ili *Lost in Living*) (2024). Dobitnica brojnih književnih nagrada u Ukrajini i inozemstvu, uključujući nagrade Sundara Ramaswamy i Žene u umjetnosti (2023), nagradu Fondacije Kovaliva 2022, nagradu "Najbolja knjiga Foruma nakladnika 2021. godine" i dr. Ušla je u najuži izbor za *Griffin Poetry Prize.* Halyna Kruk članica je Ukrajinskog PEN-centra i drži znanstveni stupanj doktora filozofije iz ukrajinske književnosti (2001). Predaje europsku i ukrajinsku baroknu književnost na Nacionalnom sveučilištu "Ivan Franko" u Lavovu.

***

žena tako teškoga srca ne može letjeti
kao list pritisnut uz asfalt kamenom
kao stranica knjige rastavljene na citate...
nekoliko minuta za spremanje, nekoliko hvatanja za izbočinu
njene oči su širom otvorene poput vrata očeve kuće
gdje su sve uspomene iz djetinjstva — u kutijici od pastile
kaže: nećeš li biti njegova, ničija biti nećeš...
crni leptir očaja, oštar miris etera
tko će je dovesti k svijesti kao što se dovodi kući
tko će zagrliti njezina mršava plačna ramena?

sirena u gradu podiže ptice u zrak,
ali ono što je u njoj najteže ne da joj bježati

15. studenog 2023.

S ukrajinskoga prevela Alla Tatarenko

Jacqueline Saphra

Jacqueline Saphra pjesnikinja je, dramatičarka i aktivistica. Autorica je devet drama, pet kraćih pjesničkih zbirki (*chapbooks*) i pet knjiga poezije. *The Kitchen of Lovely Contraptions* (flipped eye, 2011.) nominirana je za Nagradu Aldeburgh za debitantsku zbirku. *If I Lay on my Back I Saw Nothing but Naked Women* (The Emma Press, 2014.), koju je ilustrirao Mark Andrew Webber, a uglazbio Benjamin Tassie, osvojila je Nagradu Saboteur za najbolje suautorsko djelo. Jacquelininu zbirku *All My Mad Mothers* (2017.), koja je dospjela u uži izbor za Nagradu T. S. Eliot, kao i narednu *Dad, Remember You are Dead* (2019.), objavio je Nine Arches Press. Njezina najnovija drama *The Noises* bila je u užem izboru za Nagradu Standing Ovation. Nakon zbirke *One Hundred Lockdown Sonnets* (2021.), u srpnju 2023. uslijedila je *Velvel's Violin* (Nine Arches Press), knjiga koja je zavrijedila posebnu preporuku društva Poetry Book, a BBC Radio 4 Extra proglasio ju je pjesničkom zbirkom mjeseca. Njezin je najnoviji projekt libreto za *A Kind of Haunting,* operu britanskog skladatelja židovskog porijekla Michaela Zeva Gordona, koja će biti postavljena u The Barbicanu u ožujku 2025. Jedna je od utemeljiteljica međunarodne mreže Poets of the Planet, a predavanja je držala pri različitim ustanovama, među kojima su Zaklada Arvon, The Poetry School, Ljetna škola Sveučilišta u Oxfordu i magistarski programi Sveučilišta u Cambridgeu.

Vječna

Rezervne nikad nismo držali, pa me jednog zimskog popodneva,
pošto smo opet dosuđeni tami, majka poslala
preko velike ceste po šezdeset-vatnu žarulju na bajunetni spoj,

s deset šilinga u šaci, u željezariju
gdje je teta s košnica-frizurom dokačila jednu
s polumračnih polica, izvukla je iz navlake

i kratko razmotrila stanje žarne niti
prije no što će je spustiti u tester, gdje je procvala
i obujmila nas žmirkave u svoj blistavi opseg.

Ponekad, noću, ležim kraj svih svojih mrtvih
u potpunom mraku i mislim o toj zimi, topeći se
od žudnje za izgubljenima koje se više ne može dodirnuti.

Ali kako ih otpustiti: najteži zadatak je prosuditi
kad je vrijeme da stisnem prekidač i dam se
zaslijepiti preobilnim sjajem tih vremena,

kad smo, govorila je majka, imali priliku
iznaći vječnu žarulju, ali smo nekim tajnim sporazumom,
tvrdila je, od nje odustali.

S engleskoga preveo Goran Čolakhodžić

Natječaj za literarne radove učenika

Natječaj za literarne radove učenika osnovnih i srednjih škola raspisuje Književna manifestacija Goranovo proljeće koja djeluje u okviru Gradske knjižnice Ivana Gorana Kovačića Vrbovsko. Prosudbena komisija u sastavu **Ana Brnardić** i **Goran Čolakhodžić** donijela je jednoglasnu odluku da se nagrade dodijele sljedećim učenicama i učenicima:

Osnovna škola

1. nagrada:
Ruđer Horvat

6. razred, OŠ Trsat, Rijeka
Mentorica: Andrea Fodor Matijević, prof.

Kako se proširuje prostor pjesničke slobode? Prije svega pažljivim čitanjem, ali i marljivim iskušavanjem vlastitog pisma, u dijalogu s pročitanim tekstovima. Pjesma možete biti vješto oblikovana, imati dobar ritam i finu zvučnost, ali upravo je signali dijaloga s drugim tekstovima čine punokrvnom i zanimljivom. Takve nam je pjesme predstavio Ruđer Horvat, koji svoje pisanje uspješno isprobava u različitim formama, kao što su balada ili haiku ("Bajka. U šumi / Ili pak na planini,/ Ista, nepromjenjiva."), pritom nam dokazujući da se vješto kreće i u višim i u nižim pjesničkim registrima. I u njegovoj budućoj poeziji, kao što je pokazao u ovim pjesmama, nadamo se dobro odmjerenom humoru i zanimljivim jezičnim igrama.

2. nagrada:
Klara Žagmešter

7. razred, OŠ Ante Kovačića, Marija Gorica
Mentorica: Ana Mlinar, prof.

U dijalektalnoj poeziji atmosfera nostalgije pretapa se s osjećajem blizine i sigurnosti domaćeg, prisnog i voljenog. Nostalgija proizlazi iz činjenice da je kraj, o kojem se piše, prožet starinom i izgubljenim vremenom: "Kad dojdete na Gorica, / vidli bute zi sakog / briga jenu staru, staru/ hižu kaj na mojem / dvorišču stoji. // H njoj je moja / stara baka živila, / a unda je prešla." Ali upravo je jezik taj koji pruža sigurnost domaćeg i povezuje one koji su *prešli* s mladima i punima živosti, pronosi isti humor ali i unosi svježinu suvremenog pogleda. Klara Žagmešter nas vodi *na Gorica* pjesnički vješto i sigurno, i nadamo se da je ovo tek početak dugog putovanja s ovom pjesnikinjom.

3. nagrada:
Barbara Petrčić

4. razred, OŠ Dragojle Jarnević, Karlovac
Mentorica: Andreja Kralovec, prof.

Dobra pjesma može biti izgrađena na osobitom detalju, a pretvaranje opaženog detalja u pjesnički motiv koji zaokuplja i veseli čitatelja posebna je vještina. Takvo umijeće u svojim nam je radovima pokazala Barbara Petrčić, koja, osim što, hodajući u cipelama što "imaju mekan cvijet na vanjskoj strani", gradi raznolik, zanimljiv i radostan pjesnički svijet, čini to s humorom i posve neopterećeno, baš kako se nadamo da će nastaviti i u svojim budućim radovima.

Posebne pohvale:

Lana Horvat, 8. r. OŠ Ludbreg, mentorica Nataša Sedlar, prof., i Lukas Kokel, 5. r. OŠ Krunoslava Kutena, Vrbovec, mentorica Jozefina Barić, prof.

Srednja škola

1. nagrada:
Lovro Rešetar

4. razred, SŠ Ivanec (gimnazijski program), Ivanec
Mentorica: Maja Držaić, prof.

Lovro Rešetar je mladi pjesnik koji se ove godine posebno istaknuo ambicioznošću ideja i uspjelošću izvedbe, misaonošću i sadržajnošću svojih pjesama. Već na prvo čitanje uviđamo da je riječ o autoru koji točno zna što i kako želi postići, a prije svega naslućujemo njegovu načitanost i već određeni "staž" u umjetničkom bavljenju riječima. "Tako je rođena povijest. / Ne kao istina, / nego kao pokušaj da se prevari smrt", završava drugi dio, nije pretjerano reći, filozofsko-antropološke poeme "Evangeliumhominis". Mladi autor, osim što se doima prilično mudrim, k tome suvereno vlada slobodnim stihom i donosi sažete, jake slike bez jezičnih viškova, a patos je tu uvijek podređen kritičkoj misli, pa i ironiji.

2. nagrada:
Petra Žepina

3. razred, SŠ kneza Branimira (gimnazijski program), Benkovac
Mentorica: Anđela Mijić Torlak, prof.

Još je jedna misaona pjesnikinja ove godine Petra Žepina, čije su pjesme diskurzivne, raspravljačke, te promišljaju vjeru, povijest i mitologiju. Crpeći nadahnuće iz neposredne životnosti, ali i iz visokih sfera kršćanstva (izgon iz raja, Kain i Abel) i starogrčkog mita (Orfej), Petra svoju poetiku gradi na opsežnom, gotovo baroknom izrazu koji uglavnom uspješno izbjegava prelazak u područje patetike, iako je na svoj način vrlo arhaičan. Autorica ispisuje prave pjesničke eseje i misli dok piše, što je odlika koju se kod mladih autora mora istinski cijeniti. Još jedna važna tema Petrine poezije ljubav, jer kako sama kaže: "Vječni zakon, tiho šapće vjetar: / voli, jer to je jedino pravo / od početka u srce ti urezano."

3. nagrada:
Eva Svjetličić

3. razred, Gimnazije Požega
Mentorica: Kristina Lešić, prof.

Poeziju Eve Svjetličić nagrađujemo zbog autoričina izvrsno razvijenog osjećaja za konceptualizaciju i ciklizaciju pjesama: njezina "Tetralogija" o ljubavi ustrojena je kroz četiri elementa starogrčke kozmologije — vodu, zrak, zemlju i vatru — i pomno u svakom dijelu razrađuje navedene motive i iz njih gradi slike i usporedbe koji pripovijedaju i življom čine priču o nesretnoj, ali ipak preživljenoj ljubavi. Gotovo fizičarskom završnicom "Tetralogije" — "Rekli su da je kraj, / ali ono što je preostalo nije kraj, / to je nešto što samo mijenja oblik, / ali ne nestaje" — Eva zaokružuje svoj u biti klasični, uravnoteženi, upravo apolonski ciklus.

Ruđer Horvat

Balada o tužnom sendviču

To bijaše jednom davno u Škotskoj
U granitno sivom gradu Aberdeenu,
Od kojeg jedino sivlja moja je situacija sa sendvičem
Jer tamo, tom specijalitetu, svakoga traga minu.

Bijahu to crni dani kada sendvič je morao čuvati svatko
Jer ako bi pogled svrnuo samo na kratko
Krilata neman žnjopnula bi sendvič brzo i slatko.
Ta nesreća desi se meni iako sendvič sam čuvao (i jeo) marno.
Mom sendviču smrt u kljunu stiže od galeba što je kljunom niže kvarno.

Oh, taj tat! Oh, taj lupež - što u zraku se spretno kreće!

Taj što tuđe sendviče ždere!
On u pirueti sendvič mi zgrabi i usput
Onako, za šalu, kljunom mi jaknu podere!
Žalim svoj jadni sendvič što do kraja služio mi je vjerno.
Od tada galeblji soj ne podnosim jer galeb mi ukra hranu,
I ako mi se jedan samo približi tjedan će dana pjevati u sopranu!

Klara Žagmešter

Kak je negdar bilo

Saki ti to povida
kak je to negdar bilo:

Kak su v školu hodili,
kaj su pokle škole dilali,
kak su se zi živinum mučili
i kak su seno premitali.
S kuliko lit su na pašu hodili,
kak su h štacunu za drobne pineze
jedva bonbona kupili.
Kak nisu imali se kak mi danas,
kak su z motikam po zemli tukli,
kak su rubje na ruke riflali
i kak nisu tak puno jili
kaj su siromašni bili.

A ja si štundiram:

To vam je negdar tak bilo,
al sat se se premenilo!

Barbara Petrčić

Dućan

Baš je bučan
Naš mali dućan.
Vrlo je mali,
Ali dućan pravi.

U njemu radi ljubazna teta,
Po imenu Reta.
Novčićima ona zvecka,
Nožićem salamu recka.

Prodaje mlijeko za piće,
Voće tko hoće,
Meso koje se peče,
Kruhove manje i veće.

Ima tu hrane tekuće,
A ima i krute,
Čokolade i bombona
Da se djeca ne ljute.

Lovro Rešetar

Evangelium hominis I

U početku nije bilo Riječi, samo disanje.
Ne nečije, ne moje, ne tvoje — samo disanje
što se kotrljalo kroz prostor,
toplo poput daha na staklu, nestalno poput
misli u zoru. I već tada, prije jezika, prije imena,
čovjek je znao da postoji.
I nije bilo glasa s neba,
nije bilo gorućeg grma,
nije bilo kamenih ploča što bi obznanile Zakon.
Samo koža, krv i vrijeme.
Prva molitva nije bila izgovorena.
Bila je stisnuta šaka, glad u trbuhu,
bila je dlan položen na grudi drugog bića,
kako bi se osjetilo da unutra kuca nešto isto.
I kada je čovjek prohodao svijetom,
nije ga podijelio na sveto i profano.
Nije znao za grijeh, nije znao za otkupljenje.
Samo je znao da je gladan, da ga kiša hladi,
da se u noći boji onoga što ne vidi.
Nije imao raj, nije imao pakao.
Imao je horizont.
I nadao se da tamo negdje iza postoji
nešto više od njega samog.
Bog nije bio otkriven.
Bog je bio stvoren.
Iz potrebe, iz tuge, iz neznanja,

iz toga da nije mogao podnijeti misao
da je sve samo prah i kosti,
da će doći vrijeme kad više neće biti tragova,
kad više neće biti imena,
kad više neće biti njega.
Ali i tada, kad bi obrisao sve riječi,
sve molitve, sve knjige, sve proroke,
kad bi zgulio slojeve stoljeća,
ostala bi ona ista stvar s početka:
disanje.
I u tom disanju,
u tom ritmu postojanja,
u tom malom, neizgovorenom svjedočanstvu,
sažeo je život.

Petra Žepina

Tajne mojih kostiju

Koncept da imam pretke oduvijek me očaravao.
Kako misliš da je moja krv prolivena poviješću,
da teče dublje nego korijenje najstarijeg hrasta?
Postojala je osoba očiju istih kao moje?
Možda je voljela čitati i pričati mojim glasom,
bila je građena od istih kostiju kao moje kosti.

Kako misliš, da nosim lice tih nepoznatih ljudi,
koji su imali svoju priču,
koja nije ista kao moja,
a opet, neizbrisivo je urezana u moje biće?
Jesam li ja plod njihovih postignuća
ili pak njihovih najvećih pogrešaka?
Jesam li tek jedna od njih,
na beskrajnoj liniji koja raste i proteže se kroz zaborav,
ili sam možda ta točka u kojoj prošlost staje zauvijek?

Gledali su isto nebo kao ja, ali kroz svijetlo starih dana.
Jesu li, poput mene, slušali šaptanje starih duša u svojoj glavi,
pitajući se o tim tajnama koje nas oblikuju?
Tko nas je stvorio? Tko je bio prvi od nas?

Jesu li oni znali da njihovi otkucaji srca,
uklopljeni u ritam povijesti neće stati,
nego će kucati kroz vječnost,
noseći nas dalje,
u sve što još treba doći.

Eva Svjetličić

Pepeo

Vatra se ugasila,
ali nije prestala grijati.
Ostala je u zidovima, u tkanini,
u mirisu koji nikad ne izlazi iz kože.

Ispod vanjske hladnoće
ostala je toplina koju nisam poznavala,
samo tihi ostatak
nečega što je nekada gorjelo.

Oči su mi naučile gledati kroz dim,
koža se navikla na ožiljke,
jagodice postale otporne na toplinu,
a pluća na udio pepela.

Hodam po zgarištu,
po tlu koje je još uvijek čemerno
od vatre koja je sve bezdušno progutala
i ostavila opekline.

Učim hodati bez dima,
bez plamena koji je uvijek pokazivao put.
Sve što je ostalo od nekadašnjeg svijeta
sada je samo pepeo.

Rekli su da je kraj,
ali ono što je preostalo nije kraj,
to je nešto što samo mijenja oblik,
ali ne nestaje.

62. Goranovo proljeće
Program manifestacije:
Zagreb, Lukovdol, Rijeka
20.–23. 3. 2025.

Četvrtak, 20. 3., 19 h
Centar mladih Ribnjak, Park Ribnjak 1
ZAGREB
Festival otvaramo velikim zajedničkim čitanjem svih gostiju: sedamnaest internacionalnih pjesnika s tri kontinenta, ovogodišnjih laureatkinja nagrada "Ivan Goran Kovačić" za najbolju pjesničku knjigu i "Goran" za mlade pjesnike te još petnaestak domaćih pjesnikinja i pjesnika svih generacija. Studenti Muzičke akademije izvest će kratka komorna djela na stihove Ivana Gorana Kovačića. Prikazat ćemo kratke video-radove studenata zagrebačke ADU. Minikoncert i recital izvodi Rade Šerbedžija.

Petak, 21. 3., 12 h
Dom kulture Lukovdol
LUKOVDOL
Drugi dan započinjemo svečanom dodjelom nagrada "Ivan Goran Kovačić" za najbolju pjesničku knjigu i "Goran" za mlade pjesnike te nagrada učenicima osnovnih i srednjih škola. Dodjelu će popratiti glazbeni i folklorni program sekcija SKUD-a Ivan Goran Kovačić.

Petak, 21. 3., 18.30 h
Antikvarijat Ex libris, Riva Boduli 3 b
RIJEKA
Program posvećen platformi Versopolis, europskoj mreži pjesničkih festivala s četrdesetak partnera, koja promiče nove i zanimljive europske glasove. Nastupaju Jacqueline Saphra (Ujedinjeno Kraljevstvo) i Halyna Kruk (Ukrajina). Razgovor će se voditi na engleskom jeziku, uz prijevode pjesama. Svježe otisnute knjige pjesnikinja koje nastupaju, na hrvatskom i engleskom jeziku, bit će dostupne besplatno.

Petak, 21. 3., 19.30 h

Antikvarijat Ex libris, Riva Boduli 3 b

RIJEKA

Predstavljanje dvotomnog izdanja izabranih pjesama Predraga Lucića "Južno dvorište". Sudjeluju Zoran Grozdanov, Damir Šodan i Marko Pogačar. Songove Predraga Lucića izvodi Belai Band.

Subota, 22. 3., 19 h

Dvorana Filodrammatica, Korzo 28

RIJEKA

Veliko čitanje u Rijeci. Uz ovogodišnje laureatkinje, nastupa još dvadesetak pjesnikinja i pjesnika, domaćih, europskih i svjetskih, s triju kontinenata.
Minikoncert: VINS Vladarice

Nedjelja, 23. 3., 19 h

ADU, scena F22, Frankopanska ulica 22

ZAGREB

Zatvaranje festivala donosi nastupe ovogodišnjih laureatkinja te niza izvrsnih domaćih i stranih festivalskih gostiju.
Damir Šodan izvodi svoje prepjeve Leonarda Cohena, a ZborXor tradicionalne i partizanske pjesme

Ponedjeljak, 24. 3., 19 h

Spunk, Hrvatske bratske zajednice 4

ZAGREB

Predstavljanje dvotomnog izdanja izabranih pjesama Predraga Lucića Južno dvorište. Sudjeluju Zoran Grozdanov, Damir Šodan i Marko Pogačar. Songove Predraga Lucića izvodi Belai Band.

Odbor Goranovog proljeća
Ana Brnardić
Goran Čolakhodžić
Marko Pogačar, predsjednik
Marija Skočibušić, pridružena članica
Ivan Šamija

Zahvaljujemo na financijskoj potpori
Ministarstvo kulture i medija RH
Grad Zagreb
Grad Rijeka
Versopolis
Ured za udruge Vlade RH
Francuski institut u Hrvatskoj
Veleposlanstvo Španjolske

Zahvaljujemo na logističkoj potpori i suradnji
Grad Vrbovsko
Primorsko-goranska županija
Odbor Goranova proljeća
Lukovdol–Vrbovsko
Akademija dramske umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu
Muzička akademija, Sveučilište u Zagrebu
Centar mladih Ribnjak, Zagreb
Filodrammatica, Rijeka
Antikvarijat Ex Libris, Rijeka
Spunk bar, Zagreb

Organizator i nakladnik
Studentsko kulturno-umjetničko društvo"Ivan Goran Kovačić"
Opatovina 11, 10000 Zagreb, Hrvatska
T +385 1 48 13 321
T +385 1 48 13 271
T +385 91 48 13 321
F +385 1 48 13 320
e-mail: info@igk.hr
web: www.igk.hr

Urednik
Marko Pogačar

Za nakladnika
Josipa Novogradec

Korektura
Dorotea Held

Grafičko oblikovanje
Tina Ivezić, Damir Prizmić

Ilustracija
Ana Kovačić

Tisak
Sveučilišna tiskara, Zagreb, 2025.

Naklada
250 primjeraka

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001260833.

ISBN 978-953-6126-93-4

skuc igk

With the support of the Creative Europe Programme of the European Union

Republika Hrvatska Ministarstvo kulture
Republic of Croatia Ministry of Culture

VERSOPOLIS

Grad Zagreb

Grad Rijeka

Grad Vrbovsko

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

pgž

INSTITUT FRANÇAIS
Croatie

MUZIČKA AKADEMIJA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

EMBAJADA DE ESPAÑA EN CROACIA

EX LIBRIS

Centar kulture Ribnjak